

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 71 | 2017 | št. 1-2 (155) | str. 1-302

Simon Malmenvall, *Beseda o postavi in milosti metropolita Hilarijona kot primer osmišljanja preteklosti v Kijevski Rusiji* • Maja Lukanc, *Ana Celjska (I. del)* • Nataša Golob, *Srednjeveški pergamentni fragmenti v knjižnih vezavah* • Tomaž Lazar, *Oborožitev slovenskih dežel v začetku 16. stoletja: münchenski rokopis Cod.icon. 222* • Tanja Gomiršek, *Vrste zakupnih pogodb v Goriških brdih v prvi polovici 19. stoletja* • Mateja Ratej, *Vojna po vojni – ljubezenski trikotnik Antona Bračka leta 1920* • Izidor Janžekovič, *Mnogo hrupa za nič (I. del): Potek in ozadje odkritja »staroslovanskega svetišča« na ptujskem gradu* • Sašo Jerše, *Slovenski kraji spomina pojmi, teze in perspektive zgodovinskih raziskav*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 71 | 2017 | št. 1–2 (155) | str. 1–302

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Tina Bahovec (SI), dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI), dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR), dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI), dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 20. aprila 2017.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200, e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2017: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €, za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €. Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 € in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS

Prelom in tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, maj 2017

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International editorial Board: Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Charge), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on April 20th 2017.

Translated by: Saša Mlacović (English)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2017): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBASI2X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, May 2017

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

KAZALO – CONTENTS

Razprave – Studies

- Simon **Malmenvall**, *Beseda o postavi in milosti metropolita Hilarijona kot primer osmišljanja preteklosti v Kijeviski Rusiji*8–29
Metropolitan Hilarion's *Sermon on Law and Grace* as
an Example of Giving Meaning to the Past in Kievan Rus'
- Maja **Lukanc**, Ana Celjska (1. del)30–68
Anna of Celje (Part I)
- Nataša **Golob**, Srednjeveški pergamentni fragmenti v knjižnih vezavah70–105
Mediaeval Parchment Fragments in Bookbindings
- Tomaž **Lazar**, Oborožitev slovenskih dežel v začetku 16. stoletja:
münchenski rokopis Cod.icon. 222106–162
Armament of Slovene Lands in the Early Sixteenth
Century: The Munich Manuscript Cod.icon. 222
- Tanja **Gomiršek**, Vrste zakupnih pogodb v Goriških brdih v prvi
polovici 19. stoletja164–185
Types of Lease Contracts in the Goriška Brda Region
in the First Half of the Nineteenth Century
- Mateja **Ratej**, Vojna po vojni – ljubezenski trikotnik Antona Bračka
leta 1920186–206
A War after the War — Anton Bračko's Love Triangle of 1920
- Izidor **Janžekovič**, Mnogo hrupa za nič (1. del): Potek in ozadje
odkritja »staroslovanskega svetišča« na ptujskem gradu.....208–245
Much Ado About Nothing (Part I): the Course and Background
of the Discovery of the "Slavic Sanctuary" at Ptuj Castle.
- Sašo **Jerše**, Slovenski kraji spomina. Pojmi, teze in perspektive
zgodovinskih raziskav246–267
Slovene Realms of Memory (Les lieux de mémoire).
Concepts, Theses, and Perspectives of Historical Research

Zapisi - Notes

Latinka Perović, Srpska intelektualna i politička elita između Istoka i Zapada	270–274
Serbian Intellectual and Political Elite between the East and the West	

Jubileji – Anniversaries

Profesor dr. Peter Vodopivec – sedemdesetletnik	276–282
Prof. Phd. Peter Vodopivec - Septuagenarian	

V spomin - In memoriam

Hans-Dietrich Kahl (4. VI. 1920 – 30. IX. 2016) (Andrej Pleterski)	284–287
--	---------

Kongresi in simpoziji - Congresses, Symposia

38. zborovanje Zveze zgodovinskih društev Slovenije (Ravne na Koroškem, 28.-30. 9. 2016) (Ana Marija Lamut)	290–292
--	---------

Ocene in poročila - Review and Reports

Esad Kurtović, Konj u srednjovekovnoj Bosni (Ignacij Voje)	294–296
--	---------

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	298–301
Instructions for Authors	

Razprave

Maja Lukanc

Ana Celjska (1. del)

LUKANC Maja, univ. dipl. zgodovinarica, mlada raziskovalka, Inštitut za novejšo zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1; maja.lukanc@inz.si.

Ana Celjska (1. del)

Zgodovinski časopis, Ljubljana 71/2017 (155), št. 1-2, str. 30–68, cit. 200

1.01 izvirni znanstveni članek: jezik Sn. (En., Sn., En.)

Ana Celjska je bila prva predstavnica rodbine grofov Celjskih, ki se ji je po spletu naklonjenih okoliščin uspelo povzpeti do kraljevega položaja. Po poroki s poljskim kraljem in litovskim velikim knezom Vladislavom II. Jagielom leta 1402 je postala poljska kraljica in tako znatno prispevala k ugledu celjske hiše. Razprava osvetljuje Anino življenje, kot ga izrisujejo ohranjeni viri; v prvem delu opozori na njeno trdno vpetost v celjsko družino, spremlja njeno pot na Poljsko in izpostavi, da je bila ob prihodu v Krakov sprejeta kot legitimna dedinja poljskega prestola.

Ključne besede: Ana Celjska, Vladislav II. Jagieło, poljsko kraljestvo, Jan Długosz, testament Hermana II. Celjskega

LUKANC Maja, BA in History, Young Researcher, Institute of Contemporary History, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1; maja.lukanc@inz.si.

Anna of Celje (Part I)

Zgodovinski časopis (Historical Review), Ljubljana 71/2017 (155), No. 1-2, pp. 30–68, 200 notes

Language (Sn. (En., Sn., En.)

Anna of Celje was the first member of the family of Counts of Celje who managed to rise to royalty due to a fortunate turn of events. After her wedding to King of Poland and Grand Prince of Lithuania Władisław II Jagieło in 1402, she became queen of Poland and thus largely improved the reputation of the House of Celje. The paper sheds light to Anna's life as outlined by the preserved sources; in the first part, it points to her firm embeddedness in the Celje family and follows her journey to Poland, highlighting that upon her arrival in Krakow she was received as a legitimate heiress to the Polish throne.

Key words: Anna of Celje, Władisław II Jagieło, Kingdom of Poland, Jan Długosz, the testament of Hermann II of Celje

Uvod

Ana Celjska (* ok. 1380–1388; † 1416)¹ se je v zgodovino vpisala s poroko s poljskim kraljem in litovskim velikim knezom Vladislavom II. Jagielom (* ok. 1352–1362; † 1434) ter tako postala prva kraljica iz rodbine grofov Celjskih. Kljub temu je v slovenskem zgodovinopisju, ki je v zadnjih nekaj desetletjih namenilo precej pozornosti grofom Celjskim, do danes ostala skoraj popolna neznanka. Razlogi za to so različni. Prvega lahko najdemo v težje dostopnih in maloštevilnih virih, ki se nahajajo predvsem na Poljskem, kjer je Ana preživela večino svojega kratkega življenja. Predvsem pa moramo upoštevati, da sta jo zasenčili dve njeni sodobnici – poljsko zgodovinopisje je več pozornosti posvetilo preostalim trem Jagielovim ženam, predvsem prvi Jadvigi, in Ano kot domnevno nepomembno akterko potisnilo v ozadje. Podobno usodo je Ana doživela tudi na Slovenskem, kjer je ostala v senci svoje nekoliko mlajše sorodnice Barbare Celjske, ki je kot trojna kraljica od nekdaj burila duhove številnih zgodovinarjev različnih narodnosti.

V slovenskem zgodovinopisju se ime Ane Celjske najpogosteje pojavi v prispevkih, ki obravnavajo integracijo grofov Celjskih v plemiško elito. Njena poroka s kraljem Jagielom se omenja v kontekstu velikega dinastičnega meta, ki je Celjskim omogočil povezavo s še eno – tokrat poljsko – kraljevo hišo. Največ pozornosti je Ani Celjski, razumljivo, posvetilo poljsko zgodovinopisje. Pojavlja se v daljših kompilacijah o zgodovini jagielonske dinastije ali v prispevkih o njenem soprogu, kjer ne nastopa kot samostojen subjekt, ampak v povezavi z Jagielom in v senci njegovih preostalih treh žena. Svoje geslo v Poljskem biografskem leksikonu je Ana Celjska dobila že leta 1935, a samostojni prispevki o njeni problematiki ostajajo redki. Zato bi želela opozoriti na razpravo Franciszka Sikore *W sprawie małżeństwa Władysława Jagiełły z Anną Cylejską*, v kateri se je posvetil vprašanju datacije sklenitve poročne pogodbe kot tudi nekaterim drugim kronološkim zagonetkam. K raziskovanju Aninega življenja je največ prispevala Grażyna Rutkowska, ki je v razpravi *Itineraria żon króla Władysława Jagiełły* predstavila itinerarje zadnjih treh Jagielovih žena. Anin itinerar prinaša podroben seznam virov, ki v samem prispevku niso vsebinsko obdelani, a predstavljajo izjemen vodnik, ki močno olajša raziskovalno delo. Nekoliko podrob-

¹ Pričujoči prispevek je skrajšano in dopolnjeno diplomsko delo z naslovom *Ana Celjska: ogrodje za biografijo*, ki je bilo nagrajeno s Prešernovo nagrado študentom Univerze v Ljubljani za leto 2015. Za vso pomoč in podporo pri raziskovanju se iskreno zahvaljujem svojemu mentorju akad. prof. dr. Petru Štihu.

neje se je z Ano Celjsko ukvarjal tudi Tomisław Giegiel, vendar predvsem v luči leta 2008 odkritega heraldičnega friza v stolni cerkvi kraja Sandomierz na današnjem vzhodnem Poljskem, kjer je med drugimi upodobljen tudi celjski (Anin) grb.²

Ana Celjska v zgodovino pisju tako še ni bila deležna celostne obravnave, zato je cilj pričujočega prispevka zapolniti zevajočo praznino in na podlagi slovenski javnosti do sedaj neznanih (predvsem poljskih) virov čim bolj osvetliti Anino življenje ter ovrednotiti njen pomen za vzpon grofov Celjskih. V prvem delu razprava oriše okoliščine, ki so pripeljale do poroke Ane Celjske s poljskim kraljem Jagielom, in si na podlagi do sedaj spregledanega testamenta Hermana II. Celjskega prizadeva popraviti napačno sliko, ki so jo poljski zgodovinarji ustvarili o Aninem položaju na celjskem dvoru. Prispevek spremlja Celjankino pot na Poljsko po prihodu poljskih odposlancev z ženitno ponudbo, se posveti določenim problematičnim datacijam v povezavi z njeno poroko in zaključí s kronanjem nove poljske kraljice. Drugi del razprave obeleži rojstvo Anine edinke in spremlja njeno pot vse do prezgodnje smrti. Ponudi tematski pregled določenih aspektov Aninega življenja, predstavi strukturo in vsakdan poljskega dvora ter ovrednoti Celjankino delovanje v vlogi poljske kraljice. Na koncu se prispevek spoprime z vprašanjem, ali se Ani upravičeno pripisuje majhna vloga v političnem in upravnem delovanju poljskega kraljestva ali gre le za prerana predvidevanja zaradi pomanjkljive študije virov oziroma pomanjkanja le-teh.

Zaradi redkih sledi, ki jih je Ana Celjska zapustila, je raziskovanje pogosto porodilo več vprašanj kot odgovorov, rezultati pa žal niso vedno zadovoljili predhodnih pričakovanj. Kljub temu upam, da bo pričujoča razprava nekoliko zapolnila vrzel, ki zeva pri preučevanju Ane Celjske in leto po šeststoti obletnici njene smrti postregla z nekaj novimi spoznanji.

O virih za Ano Celjsko

Največ podrobnosti o Aninem življenju nam prinaša Jan Długosz (* 1415; † 1480) s svojim monumentalnim delom *Annales seu cronicae incliti regni poloniae* (tudi *Historia Polonica*), ki je bilo v prvi redakciji končano leta 1461.³ Długosz, ki se je rodil v letu pred Anino smrtjo, je v dvanajstih knjigah zaobjel celotno poljsko zgodovino od njenih mitoloških začetkov do svoje sodobnosti. Podatke o Ani posreduje deset in enajsta knjiga, vsega skupaj pa je omenjena devetnajstkrat.⁴ Največ pozornosti ji

² Na temo heraldičnega friza in celjskega grba je Giegiel (v sodelovanju z Janom Pta-
kom) napisal številne podrobne članke, a je v nekaterih pri opisovanju grofov Celjskih in Anine
mladosti podlegel stereotipom o »peklenski naravi« celjske družine.

³ Długosz prispeva tudi nekaj informacij o Anini materi Ani Poljski in njeni usodi. Drugi
sklop notic o Celjskih je vezan na vojno na Ogrskem leta 1440 in Ulrika II. Celjskega, ki ga
Długosz sicer zgolj po imenu zamenja za njegovega očeta Friderika II. Celjskega.

⁴ V Sloveniji žal ni latinske edicije tega vira, je pa mogoče najti močno okrnjen angleški
prevod (Maurice, *The annals of Jan Długosz*), ki med drugim izpusti tudi mnogo informacij
o Ani. Izbor notic iz Długoszeve kronike, ki se nanašajo na Celjske, je v svoji knjigi *Podoba
Celjskih grofov v narativnih virih* objavil Janez Mlinar.

Długosz posveti v prvih omembah, kjer pojasni njen izvor in povezavo s Kazimirjem Velikim. Nekoliko več prostora ji nameni še v primeru prešustva, kasnejši zapisi pa so kratki in povezani z delovanjem in potovanji njenega soproga.⁵ Pri pisanju enega od najpomembnejših prispevkov k poljski srednjeveški zgodovini se je Długosz naslanjal na celo vrsto virov, a jih je pogosto uporabljal nekritično, zato je v delu prisotnih mnogo kronoloških napak in vsebinskih netočnosti, kar je razvidno tudi na primeru Ane Celjske.⁶

Nekaj podatkov o Ani ponudi *Chronik des Landes Preussen* pruskega kronista Johanna von Posilga (* ok. 1340; † ok. 1405), ki Ano omenja trikrat, nikoli poimensko, ampak vedno kot »*grafen tochter von Czele*«. Dva zapisa se nanašata na njeno poroko z Jagielom, najzanimivejši tretji pa poleg podatka o Anini smrti ponudi tudi bežen vpogled v odnos, ki ga je avtor gojil do poljske kraljice – označi jo za nasprotnico reda, ki naj bi nadenj prinesla mnogo nesreč.⁷ Nekaj besed nameni Ani Celjski tudi bavarski kronist Andrej iz Regensburga (* ok. 1380; † po 1442) v svoji Husitski kroniki, ko poroča o smrti poljske kraljice Jadvice in izbiri Celjanke za drugo Jagielovo soprogo.⁸ Eden od najpomembnejših narativnih virov za zgodovino Celjskih, Celjska kronika, ženskim članicam rodbine ne namenja posebne pozornosti; poimensko omembo si je zaslužila le Barbara Celjska, medtem ko kronika o Ani pove le, da jo je »dal grof Herman II. za ženo kralju v Krakovu«.⁹

Poleg kronik o Ani Celjski poročajo tudi nekateri poljski in pruski letopisi, in sicer Krakovski koledar ter Miechowski, Svetokriški in Torunjski anali. V vseh zapisih je Ana navedena poimensko, vsebinsko pa se osredotočajo predvsem na najpomembnejše dogodke njenega življenja – poroko, kronanje, rojstvo hčere in smrt.

Pripovedne vire je zaradi avtorjeve subjektivnosti treba jemati *cum grano salis*, hkrati pa je treba upoštevati, da sta takratna družbena konstelacija in sistem vrednot v ospredje potiskala moškega akterja. Zato je imela ženska le vzporedno vlogo v pripovedi, ki se je pletla okoli ključne osebe kronistovega zanimanja – njenega moža in njene izvirne rodbine.¹⁰ Vendarle so zapisi v kronikah in analih včasih dovolj številni, da je pri nekaterih podatkih s primerjavo različnih narativnih

⁵ Długosz nekajkrat zapiše, da je bila kraljica *pozvana* na srečanje s soprogom in nato *poslana* nazaj v Krakov.

⁶ Več o Długoszu in njegovih delih v: Zeissberg, *Die polnische Geschichtsschreibung*, str. 321–328.

⁷ Posilge je bil po svojem izvoru Prus, zato naj bi njegova kronika do nemškega viteškega reda zavzela mnogo bolj kritičen odnos kot druge panegirične kronike tistega časa. Prevladujoče mnenje je, da je Posilge umrl leta 1405; potemtakem bi morala zadnji del njegove kronike, ki se nadaljuje do leta 1420 in vsebuje tudi prej omenjeno opazko o Anini smrti, dokončati druga roka, kar bi lahko pojasnilo sovražno nastrojenost proti poljski kraljici kot domnevni nasprotnici nemškega viteškega reda. Friedrich, *The Other Prussia*, str. 81; *Neue Deutsche Biographie* 10, s. v. »Johann von Possilge.«

⁸ Citate iz Husitske kronike, ki se nanašajo na Ano Celjsko, najdemo v: Mlinar, *Podoba Celjskih grofov*, str. 297.

⁹ »Und darnach gab sein vetter, graff Hermann des obgemeldten graff Wilhelm tochter einem könig von Krakau zu einem gemahl, als vor gemelt ist worden.« Krones, *Die Freien von Saneck*, str. 73; slovenski prevod: Golia, *Kronika grofov Celjskih*, str. 14.

¹⁰ Fugger Germadnik, *Podoba Barbare Celjske*, str. 39.

virov mogoče narediti pravilno selekcijo. Ponekod pa se nam nasmehne sreča in lahko določen dogodek podkrepimo tudi z dokumentarnim virom, ki je nastal pri tekočem poslovanju katere od tedanjih oseb ali institucij.

Poljska stroka je že zgodaj začela z objavljanjem virov za zgodovino srednjeveškega poljskega kraljestva, tako da veliko večino dokumentarnega gradiva, ki se tako ali drugače nanaša na Ano Celjsko, najdemo v različnih edicijah virov (nekateri so že digitalizirane). Od slednjih je treba omeniti drugi zvezek zbirke *Elementa ad Fontium Editiones*, v katerem najdemo edina dva ohranjena mandata, ki ju je izdala Ana sama, ter tri od skupaj desetih preživelih Celjankinih pisem. Preostala pisma prinašajo zbirka *Codex Epistolaris* (dve), knjiga *Formularz ciechanowski: z historii tworzenia języka dokumentu polskiego wieków średnich* Grażyne Klimecke (tri), članek *Tajemniczy list królowej Anny Cylejskiej w sprawie Mikołaja astrologa* Wojciecha Świebode (eno), medtem ko eno ostaja neobjavljeno. Vpogled v Anino življenje lahko dopolnimo tudi s pismi, ki jih je kraljici poslal njen soprog Jagielo (ohranjena so tri), in tistimi, ki se le posredno nanašajo nanjo.¹¹ Kot izjemno dragocen vir je treba izpostaviti še računske knjige Krakova, Kazimierza (dve), Lvova in kraljevega dvora (dve),¹² iz katerih lahko izluščimo številne podrobnosti o Aninem življenju, dopolnimo njen itinerar, hkrati pa nam prinašajo tudi dragocene podatke o Aninem spremstvu in vsakodnevni prehrani.

Dinastična politika celjskih grofov

V srednjem veku je imelo poreklo posameznika in njegove družine ključen družbeni, pravni in politični pomen. V tem času je plemeniti rod predstavljal eno izmed najpomembnejših sredstev višjega sloja za legitimacijo svojih privilegijev in pravice do oblasti ter za vzpostavitev distance do preostalega prebivalstva, ki tovrstnega krvnega zaledja ni imelo. Ena od osrednjih institucij, ki je omogočala nadzor nad političnim in gospodarskim življenjem, je skozi stoletja postala zakonska zveza. Zato je bila skrbno načrtovana dinastična politika ključnega pomena za vzpon posamezne plemiške družine po družbeni lestvici in njeno integracijo v elito tistega časa.

Že generacijo pred povzdigom v grofe so svobodni Žovneški ne le uspešno nakopičili posestno in gospodarsko moč, ampak tudi vzpostavili sorodstvene povezave s številnimi pomembnimi rodbinami v širšem prostoru (grofje Vovbrški,

¹¹ Jagielova pisma najdemo v zbirkah: *Elementa ad Fontium Editiones, Scriptores Rerum Prusicarum* in *Formularz Jerzego pisarza grodzkiego krakowskiego*; pisma iz korespondence nemškega viteškega reda, ki se posredno nanašajo na Ano pa v: *Codex diplomaticus Prussicus* in *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum, 1198-1525*.

¹² Ker za naslove edicij v poljskem jeziku v nadaljnjih opombah uporabljam kratice, jih zaradi večje razumljivosti tukaj navajam v celoti, kot si sledijo v zgornjem tekstu: *Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400*; *Księgi radzieckie Kazimierskie 1369-1381 i 1385-1402*, *Podwoły kazimierskie 1407-1432*; *Księga przychodów i rozchodów miasta 1414-1426*; *Rachunki krolewskie z lat 1393-1395 i 1412*, *Rachunki dworu króla Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi z lat 1388 do 1420*.

Pfanberški, Stenberški).¹³ Odločilno točko tega razvoja je pomenila poroka Friderika Žovneškega z Diemuto Walseejevsko okoli leta 1328, ki je omogočila nove nadregionalne povezave. Vzpon družine na vseh področjih je leta 1341 potrdil rimski cesar Ludvik Bavarski, ki je svobodne Žovneške povzdignil v grofe Celjske.¹⁴ To jim je omogočilo, da so se pri ženitnih načrtih izrazilo zaprli navzdol – povezovanje z nižjim plemstvom bi jih namreč uničilo – in se osredotočili na vzpon po družbeni lestvici. Za takšno ekspanzivno ravnanje je obstajal tudi genealoški pritisk – v očeh cerkve je legitimen zakon prepovedoval sorodstveno razmerje bodočih zakoncev do četrtega kolena in posledično je v štajersko-kranjsko-koroškem prostoru hitro zmanjkalo primernih rodov za sklepanje zakonskih zvez. Zato so bile nove družine med visokim plemstvom priljubljen poročni objekt starih plemiških rodbin, kar so Celjski v prihodnjih generacijah s pridom izkoristili.¹⁵

Dodaten ugled celjski hiši sta prinesla Friderikova sinova Ulrik in Herman. Prvi se je uveljavil kot znamenita vojaška osebnost in je kot prvi od Celjskih prišel v stik s poljskimi, pruskimi in litovskimi deželami – leta 1348 se je podal na križarski pohod v Prusijo, kjer si je pridobil viteški naziv.¹⁶ Okoli leta 1360 se je poročil z Adelajdo Ortenburško in kmalu zatem se jima je rodil edini sin Viljem.¹⁷ Tudi Ulrikov mlajši brat Herman se je preizkusil v najemništvu, a v občutno manjši meri, zato pa je bila dosti imenitnejša njegova poroka. V približno istem času kot Ulrik je stopil v zakonski jarem s Katarino Kotromanić, hčerjo bosenskega bana Štefana II. Kotromanića.¹⁸ Njena sestra Elizabeta je bila poročena z ogrskim kraljem Ludvikom Anžujskim, ki je najverjetneje tudi uredil omenjeni zakon in svakinjo oskrbel z visoko doto 10.000 zlatnikov.¹⁹ Ta poroka je pomenila prvi veliki dinastični met, ki je Celjskim že v drugi generaciji po povzdigu v grofe odprl pot za integracijo v evropsko plemiško elito.

¹³ V večji meri so regionalno omejenost prvič presegle leta 1308, ko so se med vojno za češko dediščino priključili habsburški strani in istočasno predali Habsburžanom tudi svojo alo-dialno posest ter jo takoj prejeli nazaj v fevd. Velik pomen zanje je imela pridobitev Celja leta 1333, ko so prvič imeli možnost izkoristiti poročne povezave s prej omenjenimi grofovskimi rodbinami, hkrati pa se jim je obrestovalo tudi mesto znotraj štajerske deželnoknežje mreže. Domenig, *Tuon kunt*, str. 34–38; Kos, *Žovneški gospodje v zrcalu diplomatike*, str. 184; Štih, *Celjski grofje*, str. 230–231.

¹⁴ Štih, *Celjski grofje*, str. 234; Dopsch, *Die Grafen von Cilli*, str. 12–16.

¹⁵ Domenig, *Tuon kunt*, str. 39.

¹⁶ Za razmeroma natančne podatke o Ulrikovem razburkanem življenju gre zasluga Petru Suchenwirtu (* ok. 1320; † pred 1407), ki mu je kmalu po smrti leta 1368 posvetil t. i. objokovalno pesem, ki jo najdemo v celoti objavljeno v: Mlinar, *Podoba Celjskih grofov*, str. 199–202; posamezne odseke pa v Krones, *Die zeitgenössischen Quellen*, str. 6–7.

¹⁷ V listini z 11. novembra 1361 Adelajda že nastopa kot grofica Celjska, a v literaturi so uveljavljene domneve, da sta bili poroki Ulrika I. in Hermana I. izvršeni še pred smrtjo njunega očeta Friderika I. leta 1360. AS ZL 4600, 11. november 1361, s. I.

¹⁸ Obstajajo tudi domneve, da Katarina ni bila hči Štefana II. Kotromanića in Elizabete Kujavske, ampak njegovega brata Vladislava Kotromanića in Jelene Šubić Bribirske. Domenig piše o njej kot o nečakinji Štefana II. Kotromanića, medtem ko jo Germadnikova naziva kot hči. Domenig, *Tuon kunt*, str. 44; Fugger Germadnik, *Groffe in knezi Celjski*, str. 44.

¹⁹ AS ZL 4633, 16. september 1374, Celje. Ulrik I. je na bojnih pohodih v službi Ludvika Anžujskega z njim spletel tesne stike in prav v tej navezi je treba iskati izvor omenjenega zakona.

Po smrti Friderika I. Celjskega nobeden od bratov ni ustvaril samostojne rodbinske veje, kot je bila prevladujoča praksa v plemiških rodbinah z močnimi posamezniki. Tako je posest Celjanov ostala nedotaknjena in družina ni oslabila svoje moči. Skupno delovanje bratov je bilo razmeroma kratko, trajalo je le sedem let, a družina je pri nedotakljivosti posesti in skupnem upravljanju vztrajala še celotno 14. stoletje. Po smrti Ulrika leta 1368 je na njegovo mesto stopil sin Viljem, nad katerim je Herman I. tudi prevzel skrbništvo.²⁰

Septembra 1377 so se vsi moški člani celjske hiše odpravili na križarski pohod v Prusijo pod vodstvom avstrijskega vojvode Albrehta, ki je na pohodu želel pridobiti viteški naziv – tako je prišlo že do druge interakcije Celjskih s poljsko-litovskim prostorom. Pot na skrajni severovzhod takratnega katolištva v 14. stoletju ni bila nobena redkost, saj je boj proti poganskim Prusom in Litovcem postal modna muha plemstva do te mere, da je vsaj v drugi polovici tega stoletja obstajala večja verjetnost, da je bil plemič vsaj enkrat v življenju v Prusiji kot pa obratno.²¹ Križarji so se preko poljskih dežel odpravili v pogansko pokrajino, imenovano Samogitija,²² na zahodnem delu današnje Litve. Tam je prišlo do bitke med križarsko vojsko in pogani, čast podelitve viteškega naziva vojvodi Albrehtu pa je pripadla Hermanu I. Celjskemu. Viteško čast si je na pohodu prislužilo še 108 udeležencev, med njimi brez dvoma tudi oba celjska mladeniča, ki takrat nista štela več kot sedemnajst let.²³

Še pred odhodom na križarski pohod je Herman I. poskrbel za poroki svojih dedičev. Svojega istoimenskega sina je okoli leta 1377 poročil z grofico Ano Schauenberško, nečaku Viljemu pa je za ženo namenil Elizabeto Goriško, hčer goriško-tirolskega grofa Majnharda VII. Poročni dogovor je bil sklenjen že 14. oktobra 1373 v Beljaku, kjer je Majnhard obljubil doto v višini 3.000 mark oglejskih denaričev, Herman pa v teku enega leta protidarilo v vrednosti 6.000 mark oglejskih denaričev in jutro 1.000 mark oglejskih denaričev. Do poroke naj bi prišlo najkasneje v treh letih. Ker sta imela bodoča zakonca skupne prastarše, je bil za sklenitev zakona potreben papeški spregled – Herman I. se je obvezal, da bo zanj poskrbel še pred poroko.²⁴ Ali je do sklenitve zakonske zveze dejansko prišlo, je nemogoče ugotoviti. Papeški spregled ni znan in tudi Elizabeta se v listinah ne omenja več, zato je možno, da je še pred poroko umrla.

V drugo je bila Viljemu namenjena mnogo imenitnejša zaročenka, in sicer Ana Poljska, hči poljskega kralja Kazimirja Velikega. Do poroke je prišlo okoli leta 1380 in tako je Celjskim že drugič uspelo v svojo rodbino vnesti moč kraljeve krvi. Za razumevanje, kako je do takšnega razpleta dogodkov prišlo, pa se moramo

²⁰ Fugger Germadnik, *Grofje in knezi Celjski*, str. 47.

²¹ Mlinar, *Podoba Celjskih grofov*, str. 42.

²² Uporabljata se tudi izraza Žemaitija, ki izhaja iz litovskega poimenovanja, in Žmudž, ki izhaja iz poljskega poimenovanja.

²³ Mlinar, *Podoba Celjskih grofov*, str. 42–44.

²⁴ AS ZL 4629, 14. oktober 1373, Beljak; AS ZL 4630, 14. oktober 1373, Beljak. Gre za dve listini, izdani na isti dan v istem kraju. Eno je izdal Mainhardt VII. Goriško-Tirolski, drugo Herman I. Celjski. O tem tudi v: Domenig, *Tuon kunt*, str. 45; Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, str. 140; Fugger Germadnik, *Grofje in knezi Celjski*, str. 54.

nekoliko поблиžje seznaniti z dogajanjem v Krakovu ter oblikovanjem in razvojem poljskega kraljestva.

Na Poljskem

Na začetku 14. stoletja je poljske dežele po dveh stoletjih razdrobljenosti pod svojim žezlom združil Vladislav Mali (*Władysław I Łokietek*) in tako postavil temelje za razcvet kraljestva pod vladavino svojega sina Kazimirja III. (*Kazimierz III Wielki*), poslednjega kralja domače poljske dinastije Piastov.²⁵ Kazimir je očeta na prestolu nasledil leta 1333 – ravno v času, ko so Žovneški pridobili Celje – in podedoval dolgo in nepravilno ozemeljsko tvorbo, ki se je raztezala od severozahoda proti jugovzhodu na obeh straneh reke Visle. Prvo desetletje njegove vladavine je zaznamovala dolga vrsta diplomatskih pogodb, preko katerih je s premišljeno popustljivostjo utrdil svojo pozicijo.²⁶ Izgubljena ozemlja na zahodu je kmalu nadomestil z rodovitnimi prostranstvi Rdeče Rutenije in cvetočim mestom Lvov na vzhodu, ki so vzbujala apetite tudi Litvi in Ogrski, saj je skozi nje tekla velika vzhodno-zahodna kopenska trgovska pot. Kazimirjev največji dosežek pa je bila obnova monarhične oblasti doma in vzpostavitev učinkovitih upravnih in pravnih struktur. Njegovo vladavino so zaznamovali rast mest in razcvet trgovine kot tudi koherentna zunanja politika, s katero je utrdil položaj Poljske in ji dal mednarodno veljavo. Opiral se je predvsem na vedno tesnejše zavezništvo z Ogrsko in kljub številnim konfliktom je vzpostavil zgledne stike z Litvo, s katero si je delil skupnega sovražnika – nemški viteški red.²⁷ Zaradi blagostanja, ki ga je Kazimir prinesel svojemu kraljestvu, si je kot edini poljski monarh prislužil naziv Veliki.

Spodletelo mu je le na enem področju – čeprav se je štirikrat poročil, ni imel

²⁵ Kasneje je bil naziv Piast politična oznaka pri kraljevih volitvah, ki je označevala domačega poljskega kandidata. Leta 1780 je škof in zgodovinar Naruszewicz s to besedo označil staro poljsko dinastijo, ki se je sklicevala na rod Piasta – kmeta, a ni nikoli uporabljala tega naziva sama zase. Davies, *God's Playground*, str. 85. Več o Vladislavu Malemu v: Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 19–28; Davies, *God's Playground*, str. 76–77; Gieysztor, *Zgodovina Poljske*, str. 94.

²⁶ Sklenil je premirje z nemškim viteškim redom in se v zameno za pokrajini Kujawy in Dobrzyń odpovedal celotni Pomeraniji z Gdanskom. Sledila je pomiritev s češkim kraljem Ivanom Luksemburškim – Kazimir je priznal njegovo gospostvo nad Šlezijo in ga z denarno odkupnino prepričal, da se je odpovedal zahtevam po poljski kroni. Halecki, *A History of Poland*, str. 53.

²⁷ Vzpostavil je učinkovito upravo in kodificiral obstoječe zakone, ki so se nanašali na vsak vidik javnega življenja ter tako predstavljali jedro, okoli katerega se je v naslednjih štirih stoletjih izoblikovalo poljsko pravo. Prav tako je spodbujal naseljevanje Judov, predvsem pribežnikov iz cesarstva, in tako ustvaril podlago za razvoj največje judovske skupnosti v Evropi. Krakov se je v njegovem času iz lesenega mesta spremenil v prestolnico iz kamna in opeke in to obdobje se je v zgodovino zapisalo kot veliki dnevi Krakova. Opazen je bil tudi napredek v vsakdanji prehrani in standardu življenja vseh družbenih slojev. Kazimir je ustanovil prvo univerzo na poljskem ozemlju, ki pa ni preživela svojega ustanovitelja – s svojim neprekinjenim delovanjem je začela šele leta 1400, ko so jo ponovno ustanovili Jagielonci. Davies, *God's Playground*, str. 77–78; Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 26–27, 30–32, 55; Halecki, *A History of Poland*, str. 54–57. Gieysztor, *Zgodovina Poljske*, str. 97–98.

legitimnega moškega naslednika. S prvo ženo Aldono, hčerjo litovskega velikega kneza Gediminasa, je imel dve hčeri. Po njeni smrti se je v drugo poročil z Adelajdo Hesensko, a zakon ni prinesel otrok in zakonca sta živela ločeno – tako naj bi se Kazimir še za časa Adelajdinega življenja poročil s svojo ljubico. Tudi ta bigamični zakon ni trajal dolgo; že leta 1365 se je poročil četrtič, tokrat z Jadvigo Žagansko, pravnukinjo že prej omenjenega litovskega velikega kneza.²⁸ Ker je bila Kazimirjeva druga (morda tudi tretja) žena še vedno živa, zakon ni bil legitimno priznan, kar je veljalo tudi za tri dekletca, ki so se rodila v petih letih pred smrtjo velikega kralja. Rojstvo najstarejše Ane, bodoče žene Viljema Celjskega, lahko umestimo v leto 1366,²⁹ sledili sta še Kunigunda in Jadviga. Ano so že kot otroka zaročili z Vaclavom, sinom cesarja Karla IV., a je bila zaroka še pred smrtjo njenega očeta preklicana. Leta 1368 je papež legitimiral Kazimirjev in Jadvigin zakon in s tem tudi obe takrat že rojeni hčeri; dodatni potrdili pa sta sledili še v letih 1369 in 1371, ko je papež Ani in njeni sestri Jadvigi³⁰ podelil vse pravice zakonskih otrok s pripombo, da ne moreta dedovati poljskega kraljestva.³¹ Tako je Kazimir za dediča poljske krone že zelo zgodaj določil nečaka Ludvika Anžijskega, sina svoje sestre Elizabete, ki ga je po smrti 5. novembra 1370 tudi zares nasledil. S Kazimirjem Velikim je izumrla tudi domača poljska dinastija Piastov in Anžuvinec je bil na poljski prestol potrjen iz preprostega razloga: njegova zasebna dinastična politika je dobro sovpadala z interesi poljskega plemstva.

Ludvik in njegova žena Elizabeta Kotromanić sta prevzela tudi skrbništvo nad Kazimirjevima hčerama – tako sta bosenski sestri vzgajali tako Viljema Celjskega kot Ano Poljsko. Princesi sta bili skupaj z materjo Jadvigo Žagansko³² prisotni na Ludvikovem kronanju v Krakovu, nato pa so ju odpeljali v Budo, kjer sta preostanek mladosti preživeli skupaj z Ludvikovima hčerama Marijo in Jadvigo.³³ Na poljskem je Anžuvinec vladal preko svojih regentov, ki so se pogosto menjavali, tako da je državo *de facto* vodil del malopoljskega plemstva, prepuščen svojim lastnim načrtom v obsegu, ki v času Kazimirja ni bil mogoč. Ogrski interesi v Rdeči Ruteniji niso bili nič manjši od poljskih, zato je Ludvik izkoristil situacijo in sporno ozemlje priključil Ogrski.³⁴

²⁸ V literaturi jo najdemo tudi pod nazivom Jadviga Glogovska, saj je bil njen oče Henrik V. Železni tako vojvoda Žaganski (od 1342) kot vojvoda Glogovski (od 1349). *PSB IX*, s. v. »Henryk III (V)«.

²⁹ V pismu Urbana V., datiranem s 5. decembrom 1369, je imenovana *infans*, v pismu Gregorja IX., datiranem s 11. oktobrom 1371, pa *etate minor*. Balzer, *Genealogia Piastów*, str. 714.

³⁰ Drugorojena Kunigunda je kmalu po rojstvu umrla. Balzer, *Genealogia Piastów*, str. 718–719.

³¹ Balzer, *Genealogia Piastów*, str. 714.

³² Jadviga se je po kronanju vrnila v domači Žagan in se dve leti kasneje ponovno poročila. *PSB X*, s. v. »Jadwiga, krolowa Polski«.

³³ Długosz, *Annales: Liber X*, str. 18, 23. Długosz piše, da je Ludvik uredil legitimizacijo Kazimirjevih hčera, kar ne more držati, saj jima je pravice zakonskih otrok priznal že papež v času življenja Kazimirja Velikega.

³⁴ Davies, *God's Playground*, str. 88; Gieysztor, *Zgodovina Poljske*, str. 99; Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 37.

Tudi Ludvik Anžujski se je kmalu spoprijel s problemom nasledstva – dogovori iz časa Kazimirja Velikega so pravico do prestola priznali le Ludvikovim sinovom, a ta je imel samo dve preživeli hčeri. Leta 1374 so se predstavniki poljskega plemstva zbrali v Košicah,³⁵ kjer so zagotovili poljsko krono eni izmed Ludvikovih hčera.³⁶ V trenutku, ko si je Ludvik izbral pravico nasledstva po ženski liniji, je mlada poljska princesa Ana, ki je še vedno živela na budimskem dvoru, začela predstavljati konkurenco Ludvikovim hčeram, saj bi potemtakem kot prvorojenka imela po svojem očetu Kazimirju legitimno pravico do poljskega prestola.³⁷ Da bi jo Ludvik izločil iz tekme za poljsko krono, je našel v Viljemu Celjskem nadvse ustreznega ženina za piastovsko princeso. Celjski grofje so bili ravno prav visoko oziroma nizko za njegove načrte in tudi Celje, novi dom nesojene kraljice, je bil primerno oddaljen.³⁸

Poroka Ane Poljske in Viljema Celjskega ter rojstvo hčere

O poroki Ane Poljske in Viljema Celjskega poročajo Długosz, Andrej iz Regensburga in Celjska kronika, a kdaj je do nje prišlo, ni povsem jasno.³⁹ Ludvik Anžujski je Ani namenil visoko doto 20.000 zlatnikov, kar je mogoče razbrati iz listine s 27. marca 1382, kjer najdemo prvo omembo tega zakona. Ogrski kralj je v njej določil, da v primeru, če Ana in Viljem umreta brez otrok, Anina že izplačana dota preide na Hermana II. ali njegove potomce.⁴⁰ Leto kasneje je avstrijski vojvoda Leopold III. vsem trem celjskih grofom izdal dovoljenje, da lahko kot del zaženila Ani podarijo posest v Metliki v vrednosti 19.200 zlatnikov, ki so jo imeli v zastavi od Habsburžana.⁴¹ Poleg tega je Ana dobila še 10.000 zlatnikov jutrne in protidoto v neznani vrednosti.⁴²

³⁵ V zameno so dobili pomemben privilegij, ki je potrdil pravice poljskega plemstva in jih znatno razširil po ogrskem vzoru. S tem je moč šlahte izjemno narasla in kasneje, ko je Ogrska že zdavnaj izgubila svojo neodvisnost, je ogrski tip svoboščin še dolgo nedotaknjen živel na Poljskem. Davies, *God's Playground*, str. 89–90.

³⁶ Pojavljajo se deljena mnenja, ali je Ludvik nameraval zapustiti tako Ogrsko kot Poljsko svoji starejši hčeri Mariji in njenemu zaročencu Sigismundu Luksemburškemu, brandenburškemu mejnemu grofu, ali jima je namenil le ozemlje Poljske, ki se je dobro pokrivalo z interesno sfero Luksemburžana, Ogrsko pa namenil mlajši hčeri Jadvigi, ki je bila obljubljena avstrijskemu nadvojvodi Viljemu Habsburškemu. Halecki, *Jadwiga of Anjou*, str. 75; Halecki, *A History of Poland*, str. 67; Gieysztor, *Zgodovina Poljske*, str. 99; Engel, *The Realm of St Stephen*, str. 170.

³⁷ Obe Kazimirjevi hčeri iz prvega zakona sta bili na tej točki že mrtvi.

³⁸ Grdina in Štih, *Spomini Helene Kottanner*, str. 12–13.

³⁹ Długosz, *Annales: Liber X*, str. 23; Andrej iz Regensburga, *Cronica inedita*, str. 296; Krones, *Die Freien von Saneck*, 72; slovenski prevod: Golia, *Kronika grofov Celjskih*, 13.

⁴⁰ »... quod in casu quo inclitam domina Annam olim natam illustissimi Kazimiri regis Polonie consortem magnifici domini Wilhelmi comitis Cilie decedere contingat absque prole, quod deus auertat et eciam decesso ipso comite Wilhelmo prole cum dicta domina Anna non habere, ex tunc illa dos viginti milium florenos auri quam dicte domine Anne tempore sue maritagi dedimus ...« AS ZL 4327, 27. marec 1382, Buda.

⁴¹ AS ZL 4335, 20. maj 1383, Bozen.

⁴² AS ZL 4384, 16. september 1394, Celje.

Glede na zgoraj zapisano bi lahko sklepali, da je bil zakon sklenjen okoli leta 1382, a testament Elizabete, Ludvikove matere, s 6. aprila 1380 nakazuje, da je do poroke prišlo že prej. V njem najdemo zapis, ki se nanaša na Elizabetini vnukinji, in vsebuje zaznamek »item filie regis Polonie unum crinale«. Pri tej omembi gre lahko samo za eno izmed Kazimirjevih hčera, ki je bila v tistem času še v Budi, druga pa je bila takrat očitno že poročena. Ker zapis ne vsebuje imena, ne moremo zagotovo vedeti, za katero gre. Ana je takrat že dopolnila štirinajst let in tako presegla starostno omejitev dvanajstih let za poroko, zato se zaznamek najverjetneje ne nanaša nanjo.⁴³ Datum sklenitve zakona med Ano in Viljemom moramo torej iskati pred 6. aprilom 1380.

Ani Poljski in Viljemu se je v zakonu rodil le en otrok – hči Ana. Datum njenega rojstva literatura najpogosteje postavlja med leti 1380 in 1381, torej takoj po poroki njenih staršev, ni pa izključeno, da se je rodila kasneje. Herman II. v testamentu iz leta 1396 naroča, da ji je treba najti ustreznega moža, zato je možno, da je takrat že dopolnila primerno starost za poroko.⁴⁴ Med leti 1400 in 1401, ko je prišla snubitvena ponudba, ni bilo nobene starostne ovire za sprejem le-te, kar pomeni, da je bila Ana takrat stara najmanj dvanajst let. Leto njenega rojstva moramo zato umestiti med leti 1380 in 1388, zaradi pomanjkanja virov pa natančnega datuma ni mogoče definirati.

V letu 1385 je Herman I. umrl in dobro pozicionirano hišo Celjskih prepustil v upravljanje sinu Hermanu II. in nečaku Viljemu I. Sprva je kazalo, da se bo vzorec vodenja izpred četrtr stoletja ponovil – na čelu sta bila oba moška potomca, ki sta složno zasledovala skupni cilj: povečanje posestne moči in ugleda celjske hiše.⁴⁵

Kako sta si bratranca razdelila naloge, je vprašljivo. Zawadzky meni, da se je Viljem le izjemoma udeleževal upravnih poslov.⁴⁶ To se zdi malo verjetno, saj se je v listinah začel omenjati že zelo zgodaj, njegovo ime prvič zasledimo leta 1371, ko je imel največ enajst let. V obdobju naslednjih dveh let je naveden le v listinah avstrijskih vojvod Albrehta in Leopolda, ki se nanašajo izključno na zastave premoženja, hkrati s Hermanom II. pa ga je cesar Karel IV. Luksemburški leta 1372 drugič povzdignil v grofovski stan. Od leta 1373 naprej, ko je najverjetneje dopolnil dvanajst let, se začne Viljemovo ime pojavljati tudi v listinah drugih izstavljalcev, ki se nanašajo na tekoče poslovanje in vključujejo predvsem prenose premoženja ali dedovanje. Preostale posle in rzsodbe je Herman I. še vedno opravljal sam, a kljub temu se Viljem poleg svojega skrbnika do njegove smrti (torej med leti 1371 in 1384) pojavi v 36 % vseh ohranjenih listin.⁴⁷ Na podlagi listinske analize se zdi, da se je Herman I. zvesto držal načela skupnega upravljanja rodbinskega premoženja in je svojega nečaka takoj, ko je dosegel primerno starost, uvedel v poslovanje; a koliko je bil Viljem dejansko udeležen pri sklepanju poslov, je vprašljivo. Vsaj na začetku je zagotovo šlo le za nominalno vključitev, ki pa je z leti verjetno pridobila tudi večjo realno težo.

⁴³ Balzer, *Genealogia Piastów*, str. 715–716. Orožen narobe zapiše, da je do poroke prišlo 6. aprila 1380; za napako je najverjetneje kriv netočen prevod iz Poljskega biografskega leksikona. Orožen, *Zgodovina Celja in okolice*, str. 139.

⁴⁴ HHStA AUR, 23. junij 1396, Celje.

⁴⁵ Fugger Germadnik, *Groffe in knezi Celjski*, str. 55.

⁴⁶ Zawadzky, *Die Cillier und ihre Beziehungen*, str. 10.

⁴⁷ CKSL, 1370–1385.

Istoimenski sin Hermana I. se v listinah prvič pojavi šele šest let za svojim bratrancem Viljemom, in sicer leta 1377, ko je previdni Herman I. pred odhodom na križarski pohod v Prusijo z Ortenburžani sklenil medsebojno dedno pogodbo.⁴⁸ Nato se Herman II. do očetove smrti le občasno pojavlja v listinah, a takrat ko se, je njegovo ime vedno navedeno pred Viljemovim.⁴⁹ Po smrti Hermana I. se oba bratranca, tako Viljem kot Herman II., pojavljata skupaj pri vsem tekočem poslovanju.⁵⁰ Prav tako kot njunim predhodnikom so jima Habsburžani zaupali deželno glavarstvo na Kranjskem; v tej funkciji sta omenjena v letih 1390 in 1391.

Leto	Število vseh listin, izstavljenih s strani grofov Celjskih	Viljem I. v listinah	Delež
1371	7	2	29%
1372	13	5	38%
1373	7	3	43%
1374	8	5	63%
1375	6	0	0%
1376	6	3	50%
1377	14	8	57%
1378	10	2	20%
1379	8	0	0%
1380	5	0	0%
1381	5	1	20%
1382	5	3	60%
1383	8	4	50%
1384	7	3	43%
1385	5	4	80%
smrt Hermana I. Celjskega			
1386	11	11	100%
1387	9	9	100%
1388	5	5	100%
1389	9	9	100%
1390	5	5	100%
1391	6	6	100%

Tabela 1: Zastopanost Viljema I. Celjskega v listinah med leti 1371 in 1391. (CKSL, 1371–1391.)

Bratranca sta leta 1387 v Celju kupila stolp s sadovnjakom in na tem mestu začela urejati dvorec, v katerem so se Celjski po besedah Celjske kronike rajši zadrževali kot v gradu nad mestom.⁵¹ Mogoče je prav tu odraščala bodoča poljska kraljica Ana skupaj s številnimi otroki Hermana II., ki so bili približno iste starosti

⁴⁸ CKSL, 23. november 1377, s. l.

⁴⁹ Morda bi to lahko nakazovalo na dejstvo, da je bil Herman II. nekoliko starejši od svojega bratranca Viljema I. CKSL, 1377–1385.

⁵⁰ CKSL, 1385–1391.

⁵¹ »... den schonen fürstlichen hoff, der hervor vor der stadt Cilli gelegen was ... die graffen von Cilli so sy zu Cilli warn, mehr gewohnet als in der grossen purck die in der stadt ist.« Krones, *Die Freien von Saneck*, str. 139; slovenski prevod: Golia, *Kronika grofov Celjskih*, str. 54.

kot ona. O njeni izobrazbi lahko le ugibamo. Pogosta praksa tistega časa je bila, da so dekleta vzgajali v ženskih samostanih, med štajerskim plemstvom je bil zlasti priljubljen samostan Marenberg.⁵² Poljski kronist Długosz navaja, da je Ana ob prihodu v Krakov govorila samo nemško, kar je presenetljivo, saj so se na celjskem dvoru mešali številni jeziki – poleg nemščine in slovanskega dialekta okolice, ki ga je plemstvo za interakcijo z nižjimi sloji moralo do neke mere obvladati (predvsem moški del), so priženjene celjske grofice prinesle še vsaj madžarski jezik ter slovanski dialekt, ki so ga govorili na ozemlju današnje Bosne (Ana Poljska in Katarina Kotromanić). Celjska grofa sta se zagotovo zavedala dinastičnega potenciala svojih potomcev, zato lahko sklepamo, da so prejeli izobrazbo, ki jim je s strateškimi porokami omogočila nemoteno integracijo v plemiško elito.

Skupna vladavina obeh bratrancev ni trajala dolgo. Viljem se je leta 1392 s številnim spremstvom odzval na vojni poziv mladega ogrskega kralja Sigismunda Luksemburškega in se udeležil bojnega pohoda proti Osmanom, ki ni prinesel večjega uspeha. Na poti nazaj je vojsko zajela epidemija, v kateri so izgubili življenje številni gospodje in vitezi, med njimi se je tragično končala tudi za Viljema, ki je po prihodu na Dunaj 19. septembra 1392 umrl, star največ dvaintrideset let.⁵³ Najkasneje dve leti po Viljemovi smrti se je njegova vdova Ana Poljska ponovno poročila. V listini iz septembra 1394 že nastopa kot žena vojvode Ulrika I. Teškega, kjer potrjuje, da je od Hermana II. prejela 16.000 zlatnikov kot izplačilo svoje dote, jutrne in protidote. 8.000 zlatnikov ji je Herman do tistega trenutka že izplačal, preostalih 8.000 pa se je obvezal plačati v naslednjega pol leta. Listina je pečatena z lepo ohranjenim piastovskim orlom, kar je edini znani primer pečata Ane Poljske, ki je preživel do danes. Svoj pečat je na listino dodal tudi Anin novi mož, s katerim se je preselila na grad Teck in tako zapustila Celje ter svojo edinko pustila v skrbništvu Hermana II.⁵⁴

⁵² Fugger Germadnik, *Groffe in knezi Celjski*, str. 66.

⁵³ O Viljemovi prisotnosti na pohodu in njegovi smrti poročajo Dunajski anali, Avstrijska kronika o 95 vladarjih in Celjska kronika. MGH VI, *Österreichische Chronik von den 95 Herrschaften*, str. 206; MGH VI, *Wiener Annalen von 1348 – 1404*, str. 236. Natančneje kot kronike nas s potekom pohoda seznanita dve listini iz 14. in 17. avgusta 1397. S prvo je kralj Sigismund Hermanu II. podelil mesto Varaždin z mitnico in pristaniščem na Dravi, z drugo pa gradova Vinica in Vrbovec v Zagorju. Za utemeljitev podelitve v obeh listinah uporabi identično argumentacijo, ki našteva zasluge Viljema I. in Hermana II. v službi ogrske krone. CKSL, 14. in 17. avgust 1397, Vyhel; Mlinar, *Podoba Celjskih grofov*, str. 46, 152. Viljem je v listinah zadnjič dokumentiran novembra 1391, ko je kot kranjski deželni glavar (tokrat sam) razsodil glede nekega spora. CKSL, 7. november 1391, Celje. Od decembra 1392 se Herman II. v listinah pojavlja sam. CKSL, 28. december 1392, Čedad.

⁵⁴ AS ZL 4384, 16. september 1394, Celje.

Slika 1: Pečat Ane Poljske, vojvodinje Teške. Napis: »S anna chvning Kasimiri tochter von Polan herczogin zu tek.« (AS ZL 4384, 16. september 1394).

Seal of Anna of Poland, Duchess of Teck. The inscription: "S anna chvning Kasimiri tochter von Polan herczogin zu tek." (AS ZL 4384, 16 September 1394).

Andlein v oporoki Hermana II. Celjskega

Nekateri poljski zgodovinarji navajajo, da je Ana po izgubi obeh staršev na celjskem dvoru igrala majhno in obrobno vlogo, na kar naj bi kazalo dejstvo, da ji ob primerni starosti niso poiskali ženina, to pa naj bi bilo povezano z izplačilom dote. Tako naj bi Ana, po vrhu vsega še neprivlačnega videza, lahko računala le na skromne obete za poroko, medtem ko naj bi Herman II. dajal prednost predvsem svojim lastnim hčeram.⁵⁵ Pri teh navedbah gre le za gola ugibanja in smela psihološka predvidevanja, ki temeljijo na Aninem domnevno pasivnem ravnanju v vlogi kraljice, dodatno pa jo je stigmatizirala še Długoszova opazka o njeni neprivlačni zunanosti.⁵⁶

Nekoliko drugačno sliko nam ponudi testament Hermana II. Celjskega s 23. junija 1396. Senior družine je svojo voljo dal zapisati tik pred odhodom na pohod proti Osmanom, ki se je za križarsko vojsko pri Nikopolju končal tragično, Hermanu II. pa je s tem, ko je med bitko kralju Sigismundu Luksemburškemu rešil življenje, ustvaril temelj za večdesetletno vzajemno sodelovanje, ki je Celjskim prineslo neslutene koristi. Oporoka ponudi enkratni vpogled v življenje celjskega dvora tistega časa, zlasti v okolico še živečih družinskih članov, hkrati pa je edini

⁵⁵ Rudzki, *Polskie królowe*, str. 81; Duczmal, *Jogailaičiai*, str. 361; Kienzler, *Wierny mąż niewiernych żon*, str. 103–105; Besala, *Małżeństwa królewskie*, str. 23; Giergiel, Anna Cylejska, str. 23.

⁵⁶ Predvsem v poljski poljudnozgodovinski literaturi najdemo močno stereotipne prikaze celjskega rodu, ki temeljijo na Piccolominijevih pristranskih zapisih. Kienzlerjeva gre celo tako daleč, da Celjske opiše kot »družino iz pekla«. Ano poskušajo prikazati kot tragično dedinjo Piastov, ki po težkem življenju na celjskem dvoru doživi zgodbo Pepelke.

vir, ki priča o Aninem celjskem obdobju. Dokument je v poljski literaturi razumljivo popolnoma neznan, presenetljivo pa je, da je le redko upoštevan tudi v slovenski in nemški historiografiji.⁵⁷

Herman II. je za vršilca oporoke določil svojega bratranca Friderika III. Ortenburškega,⁵⁸ ki bi v primeru njegove smrti postal tudi zastopnik celjskih posesti in skrbnik Hermanovih otrok ter varovanke Ane, dokler najstarejši sin ne bi dopolnil primerne starosti za prevzem celjske dediščine.⁵⁹ Nato Ortenburžanu naroči, naj dobro poskrbi za njegovo mater Katarino in nadaljuje z navodilom, da se mora izvršiti sklenjena pogodba glede poroke najstarejšega sina Friderika II. z Elizabeto Frankopansko-Morduško. Obljubljena sta si bila že leta 1388 in osem let kasneje očitno vsaj eden od njiju še ni dopolnil potrebne starosti za skok v zakonski jarem.⁶⁰

Sledi odsek, posvečen Ani – Herman jo imenuje z ljubkovalnico *Andlein*.⁶¹ Grofu Frideriku Ortenburškemu naroči, naj ji po svojih najboljših močeh poišče primerneža moža in nato nadaljuje z določili glede Anine dote. Vsega skupaj ji je namenil 20.000 zlatnikov, kar je bil do tedaj najvišji znesek, ki ga je katera celjskih grofic prejela za zakon (enak znesek je kot doto s seboj prinesla njena mati Ana Poljska).⁶² Prvih 10.000 zlatnikov bi bilo Ani treba izplačati takoj ob poroki, pre-

⁵⁷ Kolikor mi je znano, je nanj v svoji disertaciji opozoril le Domenig, v drugih prispevkih o Celjskih mi ga med opombami ni uspelo zaslediti. Za razliko od drugih celjskih listin ta ni bila vrnjena v Slovenijo in je še danes v dunajskem *Haus-, Hof- und Staatsarchiv*.

⁵⁸ Celjske in Ortenburške so družile močne medsebojne vezi, ki so segale že v sredo 14. stoletja, ko sta se družini povezali preko dvojne poroke: Herman I. je svojo hčer Ano okoli leta 1348 poročil z Otonom IV. Ortenburškim, okoli leta 1360 pa je novonastalo družinsko povezavo zapečatila še poroka Ulrika I. Celjskega z Adelajdo Ortenburško. Slednjima se je v zakonu rodil edinec Viljem, iz zakonske zveze Ane in Otona pa je izšel Friderik III. Ortenburški. Medsebojne vezi so se še dodatno okrepile leta 1377, ko je Herman I. pred odhodom na križarski pohod v Prusijo v testamentu zapustil glavnino posesti prav svojemu nečaku Frideriku III. Ortenburškemu in njegovemu stricu tridentinskemu škofu Albrehtu Ortenburškemu, ki sta bila takrat edina še živeča moška predstavnika Ortenburške družine (HHStA, AUR, 19. maj 1377). Po srečni vrnitvi so Celjski novembra istega leta z Ortenburžani sklenili pogodbo o obojestranskem dedovanju v primeru izumrtja, ki se je leta 1420 izšla v korist Celjanov (ortenburška listina: AS ZL 4640, 23. november 1377; celjska listina: HHStA, 23. november 1377; regesta v: MDC XI, nr. 838).

⁵⁹ »... als lang untz das unsere Kind(er) zu ire(n) Jaren komen welher und(er) unseren Sün(n) denn yed(er) eltist ist und wenn d(er)selb dieselb(en) vorg(e)n(anten) uns(er) herscheft und gesloss selb(er) innhalten gewaltig sein und aussrichten wil.« HHStA AUR, 23. junij 1396. V luči te določbe se zastavlja vprašanje, ali je pravilna splošno uveljavljena teza, da je bil Hermanov najstarejši sin Friderik rojen kmalu po poroki, torej okoli leta 1378. V tem primeru bi bil v času zapisa oporoke star okoli osemnajst let in opazka o dosegu dovolj visoke starosti ne bi bila smiselna.

⁶⁰ CKSL, 30. september 1388, s. 1.

⁶¹ Gre za precej običajno pomanjševalnico imena Ana, ki lahko kaže na izraz naklonjenosti. Vzdevek je Herman II. v listinah uporabljal tudi za druge osebe z imenom Ana; primer: »Als wir vnser lieben getrewen Anndlein der Ekchenstaynerin ...« CKSL, 7. april 1428, Celje.

⁶² Za primerjavo: v prvi generaciji celjskih grofic sta sestra Ana in Katarina za doto dobili vsaka po 1.600 mark oglejskih pfeningov (okoli 4.500 guldnov) (CKSL, 22. avgust 1348, s. 1. in 13. junij 1354, Ortenburg; CKSL, 29. marec 1353, Mitterburg in 3. marec 1377, Dunaj); dota hčere Hermana II. Elizabete Celjske je znašala 12.000 guldnov (CKSL, 31. januar 1400, Beljak); njena sestra Ana je dobila 6.000 guldnov (CKSL, 1. avgust 1405, Siklos); dota Barbare Celjske ni znana. Znatno višje dote so prinašale neveste, ki so se poročale v celjsko rodbino: Katarina

ostanek pa v naslednjih petih letih, vsako leto po 2.000 zlatnikov, če bi bil zakon konzumiran. Določeno je, da se mora Ana poročiti po deželnem pravu Štajerske in v primeru, da premine brez lastnih potomcev, se njena dota po štajerskem deželnem pravu prenese na Hermanove dediče. Iz besedila je mogoče razbrati, da je določena navodila glede Anine prihodnosti zapustil že njen pokojni oče Viljem in da se Hermanova določila ravna po njih: »als das d(er) vorg(enannte) ir va(te) r uns(er) lieber vet(er) selig(er) auch vormaln also geschafft hat«. ⁶³

V nadaljevanju oporoke Herman II. naroča Ortenburžanu, naj poskrbi tudi za poroke njegovih preostalih sinov in hčera, vendar ne poda natančnejših navodil. Sledijo določila, kako naj bo poskrbljeno za blagor njegove duše, pobožna volila postrežejo tudi z nekaj podrobnostmi o takratnih cerkvenih ustanovah, ⁶⁴ čisto na koncu pa listina navrže še bežen uvid v celjsko klientelo. ⁶⁵

Iz testamenta lahko torej razberemo, da so bili leta 1396 še vsi otroci v Hermanovem skrbništvu neporočeni in so skupaj z njim in morda tudi babico Katarino

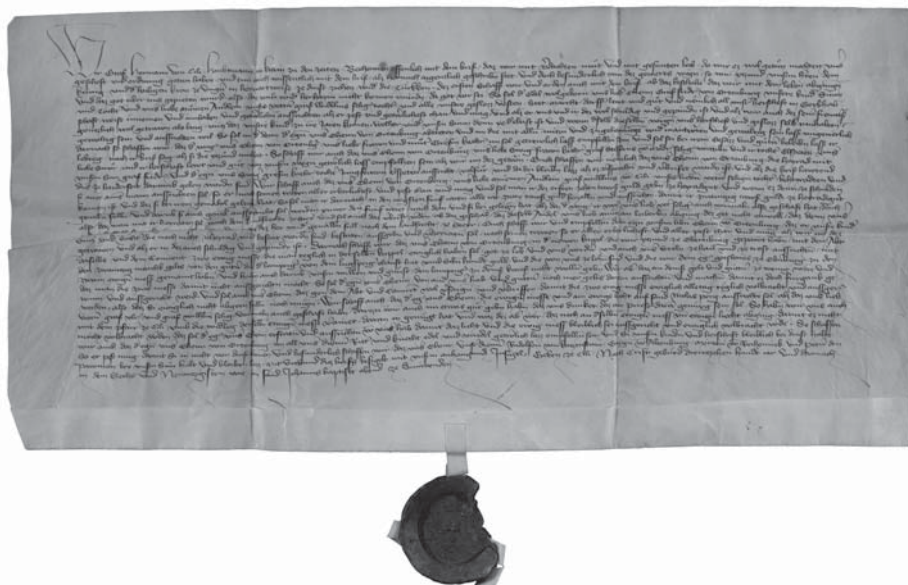
Kotromanić je prinesla 10.000 guldnov (CKSL, 16. september 1374, Celje in CKSL, 12. marec 1387, Celje); Elizabeti Goriški je bilo namenjenih 3.000 mark oglejskih pfeningov (7.200 guldnov) (CKSL, 14. oktober 1373, Beljak); dota Ane Schauenberške je znašala skromnih 1.750 mark dunajskih pfeningov (okoli 3.650 guldnov) (Domenig, *Tuon kunt*, str. 47); Ana Poljska je prinesla že omenjenih 20.000 guldnov; o enakem znesku govorimo pri Elizabeti Frankopansko-Modruški; Elizabeta Abensberška je za doto ob poroki s Hermanom III. Celjskim dobila 16.000 guldnov (CKSL, 7. februar 1401, Schauenberg); druga žena slednjega, Beatrice Bavarska pa je prinesla 12.000 guldnov (CKSL, 1. avgust 1405, Siklos).

Denarne vrednosti so iz oglejskih in dunajskih pfeningov v guldne preračunane po: Bizjak, *Denarni sistemi*, str. 143–145. Za pomoč pri preračunavanju dolgujem iskreno zahvalo dr. Matjažu Bizjaku.

⁶³ »Wir schaff(en) auch das uns(er) Oheim von Ortenburg uns(ere) liebe müemen Andlein graf Wilhelms vo(n) cili uns(er)s lieb(e)n vet(er)n selig(e)n toch(er) beheyradten und si mit eine(m) mann aussrichten sol so er nach seinen trewn aller erberlichest und pest than und mag und sol man ir des ersten zehen taws(ent) guld(en) geb(e)n ze heyradgut und wenn es denn ze schulden komen ist und das si bei irem gemahel geleg(e)n hat so sol man ir darnach in den nagsten funf iaren alle iar zway taws(ent) guld(en) beczall(e)n und aussrichten damit ir zwaintzig taws(ent) guld(en) ze heyradgūt geuall(e)n sull(e)n und daru(m)b si auch gentzl(ich) aussgericht sol werden ynner den funf iaren nach dem und si bei geleg(e)n hat als das d(er) vorg(enannte) ir va(te)r uns(er) lieber vet(er) selig(er) auch vormaln also geschafft hat doch also daz man mit ir heyraten sol nach dem landsrechte(n) ze Stey(er) und sol auch das v(er)brift w(er)den ob das geschah das dieselb Andel unse(re) lieb müem(en) an leiberb(e)n abging des got nicht enwoll das denn uns(ere) erben dasselb heyradgūt wiss ze vinden waz des her wid(er) geuall(e)n sull nach dem landsrecht(e) ze Steyr.« HHStA AUR, 23. junij 1396.

⁶⁴ Herman II. v svojih daritvah omenja novo kapelo v gornjegrajskem samostanu, ki jo je dal nedavno sam zgraditi, nekoliko kasneje pa še cerkev sv. Miklavža nad Celjem, ki je v tistem času očitno že trdno stala (Orožen postavlja nastanek cerkve v 14. stoletje ali prvo polovico 15., Marolt daje prednost 15. stoletju, a dopušča konec 14., Curk pa ga umešča okoli leta 1400). Orožen, *Das Bisthum*, str. 109; Marolt, *Dekanija Celje I.*, str. 108; Curk, *Topografsko gradivo I.*, str. 34.

⁶⁵ Čisto na koncu Herman II. izrazi zahtevo, naj Ortenburžan v bližini njegovega najstarejšega sina obdrži Rudolfa III. pl. Kacenštajnskega (*Rudolf von Katzenstein*), Jurija pl. z Vrbovca (*Georg von Altenberg*), Merta II. pl. Rifniškega (*Mert von Reihennek*) in Petra Pawomana. Za Rudolfa III. Kacenštajnskega najdemo v literaturi navedbe, da je umrl že leta 1388 (Ravninar) oziroma 1395 (Kos), vendar pričujoč testament dokazuje, da je bil vsaj še leto kasneje pri življenju. Kos, *Vitez in grad*, str. 296; Ravninar, *V primežu*, str. 448.

Slika 2: Oporoka Hermana II. Celjskega, pečatena 23. junija 1396 v Celju. (HHStA AUR, 23. junij 1396.).

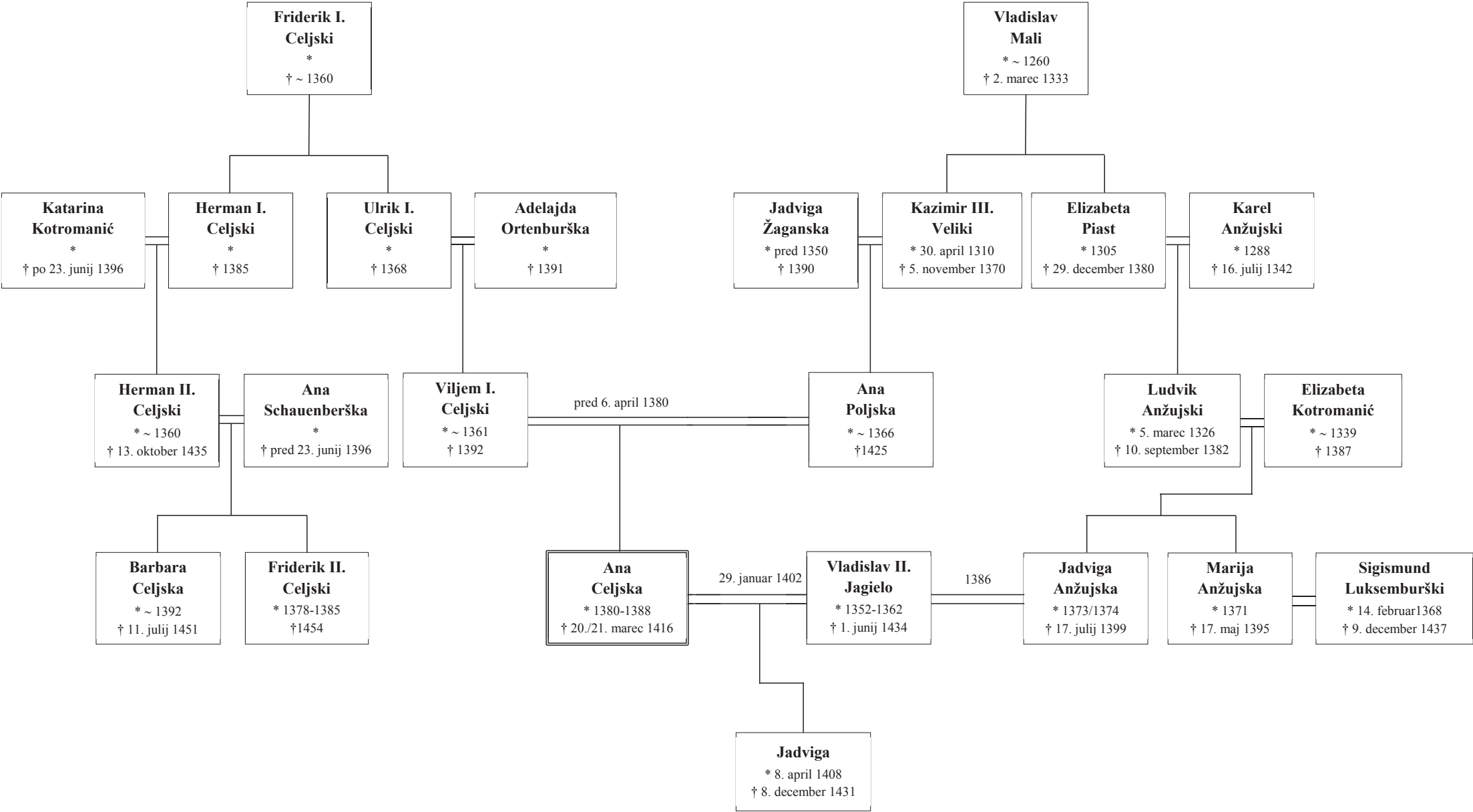
The testament of Hermann II of Celje, sealed on 23 June 1396 in Celje. (HHStA AUR, 23 June 1396).

živeli na celjskem dvoru. Hermanova soproga Ana Schauenberška se v listini ne omenja, zato lahko sklepamo, da je bila v tistem času že mrtva.

Poleg Ane je Herman v testamentu poimensko omenil le še svojega najstarejšega sina Friderika, medtem ko so določila za vse preostale sinove in hčere podana v paketu. Zakaj tolikšna pozornost Ani, lahko le ugibamo. Če se je rodila takoj po poroki svojih staršev, je morda bila najstarejše dekle v razširjeni družini, a tega ni mogoče z gotovostjo trditi, saj ne poznamo natančnih starosti Hermanovih otrok. Morda so bila natančna navodila glede njene prihodnosti nujna, ker je v tem času že dopolnila primerno starost za poroko, najverjetneje pa se zdi, da je Herman želel posredovati zahteve Aninega pokojnega očeta Viljema, ki jih je še pred smrtjo zapustil o prihodnosti svoje edinke. Upoštevati je treba tudi, da je bila Ana hči poljske princeze in tako nosilka piastovskega krvnega kapitala, ki se ga je Herman II. zagotovo zavedal in zato visoko zastavil ambicije glede njene poroke, na kar kaže tudi visoka dota. Sodeč po Hermanovem testamentu je bila Ana trdno vpeta v življenje celjskega dvora in je po izgubi oziroma odhodu staršev ni doletela usoda odrinjene in pozabljene pastorke.

Ni znano, ali je Herman II. po vrnitvi z bojnega pohoda zasnoval kakšne ženitne načrte za Ano, kar bi bilo v primeru njene zadostne starosti smiselno (je pa treba pripomniti, da je Herman II. tudi svoji starejši hčeri poročil relativno pozno). Tako viri o Ani molčijo vse do leta 1400, ko so na celjski dvor prišli poljski sli in v imenu poljskega kralja zaprosili za roko vnukinje Kazimirja Velikega.

Priloga 3: Rodovnik grofov Celjskih v povezavi s Piasti in Anžuvinci

Jadviga kot *rex Poloniae* in povezava z Litvo

Po smrti ogrsko-poljskega kralja Ludvika Anžuskega leta 1382 je bila na ogrski prestol povzdignjena njegova starejša hči Marija. Poljsko plemstvo ni želelo ohraniti personalne unije z Ogrsko, hkrati pa je nasprotovalo temu, da bi poljski prestol zasedel nemški princ, zato je največji kamen spotike predstavljal Sigismund Luksemburški, Marijin zaročenec. Nazadnje so se odločili za kompromis in poljsko krono ponudili Ludvikovi mlajši hčeri Jadvigi ob pogoju, da se prelomi njena zaroka z Viljemom Habsburškim.⁶⁶ Po dveh letih pogajanj in spopadov na Velikopoljskem je Jadviga nazadnje prispela v Krakov in bila 15. oktobra 1384 v starosti desetih let okronana kot *rex Poloniae*. Razveljavljena je bila njena zaroka s habsburškim nadvojvodo Viljemom Habsburškim, ki je po kronanju prišel v Krakov terjat svojo nevesto, vendar ga je poljsko plemstvo nečastno izgnalo iz mesta.⁶⁷ Malopoljski plemiči so medtem našli primernejšega kandidata za Jadvigo in na prestol povabili poganskega litovskega velikega kneza Jogaila.

Litovci se še danes ponašajo z dejstvom, da so bili zadnje pogansko ljudstvo v Evropi. V 13. stoletju so v boju proti zahodnim krščanskim silam, predvsem nemškemu viteškemu redu, številna majhna litovska plemena oblikovala svojo državo in stoletje kasneje pod velikim knezom Gediminasom začela s hitro ekspanzijo proti jugu in vzhodu, kjer so po propadu Kijevske Rusije naletela le na malo odpora.⁶⁸ Ravno v času, ko sta celjsko grofijo skupno vodila brata Ulrik I. in Herman I., sta si v poganski deželi na severu oblast, ozemlje in upravo enakovredno razdelila Gediminasova sinova Algirdas in Keistutis. V tem času je Litva doživela največjo ozemeljsko ekspanzijo – Algirdas je državo razširil daleč na ortodoksni vzhod in jug, medtem ko je Keistutis nadzoroval zahodni del Litve in bil nenehne bitke z nemškim viteškim redom.⁶⁹ Algirdasa je po njegovi smrti leta 1377 nasledil sin Jogaila (ravno v času, ko so se Celjani odpravili na križarski pohod v Samogitijo) in v državi je pod hudim tevtonskim pritiskom prišlo do razdora, ki se je končal z umorom Keistutisa in pobegom njegovega sina Vytautasa, ki je zaščito poiskal pri križnikih. Bratrancema se je uspelo pomiriti leta 1384, ravno v času, ko je poljski prestol zasedla mlada kraljica Jadviga.

Jogaila je h Poljski vodil hladen in preračunljiv razum državnika. Hitra ekspanzija prejšnjih rodov je terjala svoj davek – Litva je bila predimenzionirana in ranljiva državna tvorba, v kateri je pravoslavno slovansko prebivalstvo močno

⁶⁶ Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 37; Davies, *God's Playground*, str. 90; Halecki, *A History of Poland*, str. 67; Gieysztor, *Zgodovina Poljske*, str. 99.

⁶⁷ Davies, *God's Playground*, str. 95.

⁶⁸ Eidintas in Tamošaitis, *The History of Lithuania*, 37–39; Davies, *God's Playground*, 93.

⁶⁹ Geografska in politična usmeritev se je odražala tudi v kulturi dvora; v Keistutisovem delu države, ki je bil pod močnim vplivom križarjev in katolištva, je njegov naslednik Vytautas prejel za tisti čas zelo dobro izobrazbo, medtem ko je Algirdasov sin Jogaila na vzhodu, kjer so se mešali tatarski in ortodoksni vplivi, ostal nepismen. To pojasni tudi dejstvo, zakaj je Vytautasova korespondenca z velikim mojstrom nemškega viteškega reda potekala v nemščini, medtem ko si je Jagiello z redom dopisoval v latinščini. *SRP: Index*, s. v. »Vytautas«; Deveike, *The Lithuanian Diarchies*, 392–405, 395–397.

prekašalo število litovskih poganov. Na vzhodu se je v tem času začela vzpenjati Moskovska kneževina in Jogaila je bila v zamož ponujena hči velikega moskovskega kneza – ob pogoju spreobrnitve v pravoslavlje.⁷⁰ Slednje bi pomenilo izgubo litovske kulturne identitete, prav tako pa ne bi rešilo grožnje nemškega viteškega reda, ki ga je papež pooblastil za pokristjanjenje Litovcev (križniki se niso trudili skriti, da so jim namenili usodo sosednjih Prusov). Jogaila ni mogel zadrževati dveh krščanskih sil hkrati in spoznal je, da lahko na dolgi rok izbere le pot svoje spreobrnitve – in najmanj sprejemljiva je bila konica tevtonskega meča.⁷¹

Navsezadnje povezave med Poljsko in Litvo niso bile tuje, vzpostavljene so bile že v času Kazimirja Velikega – njegova prva žena Aldona je bila hči velikega kneza Gediminasa, njegova zadnja žena Jadviga Žaganska, mati Ane Poljske, pa je bila pravnukinja istega kneza.⁷² Tudi poljski velikaši so imeli svoje razloge za povezavo z Litvo. Državi so vezale tako skupne trgovske poti kot tudi skupni sovražnik – nemški viteški red. Poljska si je obetala, da bo s pomočjo Litve dobila nazaj izgubljena ozemlja, hkrati pa je želela preprečiti predvsem nevarnost iz Litve same. Ne nazadnje je slednja obsegala petkratno ozemlje Poljske in z Litvo je Poljska pomenila veliko, brez nje pa zgolj malo.⁷³

Skupni interesi so rodili zakonsko in politično zvezo, ki je dve etnični skupini povezala za naslednjih nekaj stoletij. Leta 1385 je Jogaila s sporazumom v Krevi pristal na poroko z Jadvigo, pokristjanjenje Litve, kompenzacijo za nadvojvodo Viljema za razdor zaroke z Jadvigo, na vrnitev vseh poljskih ozemelj in ujetnikov ter na priključitev litovskega ozemlja poljski kroni.⁷⁴ Na podlagi tega ga je veliki zbor poljskih velikašev v Lublinu izvolil za svojega kralja. Ko je Jadviga dopolnila dvanajst let, je Jogaila s svojimi brati in bratrancem Vytautasom prišel v Krakov. Najprej je bil s krstom sprejet v katoliško cerkev. Njegovo krstno ime Vladislav se je vračalo h poljskemu združitelju Vladislavu Malemu, kar je bil zadosten razlog, da je veliki mojster nemškega viteškega reda zavrnil botrstvo.⁷⁵ Od takrat ga je Poljska poznala pod imenom Vladislav Jagielo. Tri dni po krstu, 18. februarja 1386, je sledila poroka z Jadvigo, slab mesec kasneje pa je bil Jagielo kronan *jure uxoris* za kralja Poljske. Zaradi negativne propagande Viljema Habsburškega in nemškega viteškega reda papež ni priznal zakona, legitimiral ga je šele naslednji sveti oče.⁷⁶

V zakonu Jagiela in Jadvige se poljska literatura osredotoča predvsem na slednjo in o njej govori le v superlativih. Bila je izobražena – govorila je vsaj pet jezikov –,

⁷⁰ Sruogienė-Sruoga, Jogaila (1350–1434).

⁷¹ Davies, *God's Playground*, str. 94; Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 39–40.

⁷² Rowell, *Unexpected Contacts*, str. 557–577, 563.

⁷³ Davies, *God's Playground*, str. 94; Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 44.

⁷⁴ Litovci so ta sporazum najverjetneje razumeli kot začasno poročno formalnost. Do dejanske priključitve ni prišlo, oba dela države je družila personalna unija pod vodstvom Jagiela. Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 41–42; Davies, *God's Playground*, str. 94.

⁷⁵ Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 38.

⁷⁶ Mečislovas, *Lietuvos ir Lenkijos unija*, str. 116.

lepa, pobožna in izjemno nadarjena. Kot mlada monarhinja je verjetno imela le malo dejanske moči, a kljub temu se je aktivno vpleta v politično, diplomatsko in kulturno življenje kraljestva. Večkrat naj bi posredovala v sporih med Jagielom in Vytautasom, pri čemer je prišel do izraza njen smisel za diplomacijo. Ob nemirih na Ogrskem leta 1387 ji je uspelo Poljski ponovno priključiti ozemlje Rdeče Ručenije, njena preudarnost pa je bila nepogrešljiva tudi pri odnosih s križniki. Njena osebna korespondenca in številna srečanja z mojstrom nemškega viteškega reda naj bi Poljski večkrat prihranili nevarnost oboroženega konflikta, v Posilgovi kroniki pa najdemo celo zapis, da je bila Jadviga križnikom zelo naklonjena – nekoč naj bi torunjskemu komturju dejala, da za časa njenega življenja redu ni treba skrbeti, a po njeni smrti je vojna s Poljsko neizbežna.⁷⁷

Večina političnih zadev je bila kljub Jadvigini angažiranosti najverjetneje v rokah njenega soproga. Sama je ogromno pozornosti posvečala kulturnim in karitativnim dejavnostim, med drugim je začela z obnovo krakovske univerze, a njenega ponovnega odprtja ni dočakala. Junija 1399 je Jadviga rodila hčer Elizabeto Bonifacijo in v roku enega meseca sta bili tako mati kot dekllica mrtvi.⁷⁸

»Tista, ki je bila rojena za krono«

Po smrti svoje soproge se je Jagielo znašel v nerodnem položaju, saj mu je krona pripadala preko poroke z Jadvigo, ki je bila zakonita dedinja kraljestva. Tako se je pojavilo vprašanje o legitimnosti njegove vladavine in Jagielu se je zamajal kraljevski stolček, česar se ni zavedal le on sam, temveč tudi poljsko plemstvo in nemški viteški red. Po Długoszevih besedah se je pripravil na odhod iz kraljestva, misleč, da si bodo poljski prelati in plemstvo izbrali novega kralja.⁷⁹ Neugodnih okoliščin se je že pred smrtjo zavedala tudi kraljica Jadviga, ki je želela ohraniti stabilnost kraljestva in svojemu možu zagotoviti prestol. Kot poročata Posilge in Andrej iz Regensburga, naj bi na smrtni postelji izrazila željo, da se Jagielo v drugo oženi z edino preostalo legitimno dedinjo poljskega kraljestva, Ano Celjsko.⁸⁰

⁷⁷ Halecki, *A History of Poland*, str. 71–74; Lukowski in Zawadzki, *A Concise History of Poland*, str. 44; Posilge, *Chronik*, str. 370.

⁷⁸ Jadvigino kratko življenje je pustilo globoko pečat v poljski zgodovini. Že po smrti so jo začeli častiti kot svetnico in njeni dosežki so bili podlaga za kanonizacijo v 20. stoletju, ki je Poljski še danes v ponos. Halecki, *A History of Poland*, str. 74.

⁷⁹ Długosz, *Annales: Liber X*, str. 236–237.

⁸⁰ »*Hedwigis igitur regina Poloniae dum mortem sibi vicinam sentiret et sine liberis esset, vocat ad se virum suum Wladislaum regem, rogans eum ut si subiret mortem temporalem, quatenus eam audire dignaretur in duobus, unum quod nullam aliam duceret uxorem quam filiam filiae regis Kasimiri quae desponsata fuerat comiti in Zeyl, nomine Annam ...*« Andrej iz Regensburga, *Cronica inedita*, str. 297; »... *die alde konigynne, des koniges tochter von Ungern, an irem tobtette bat si eden koning Jegil erin herrin, das her die juncfrow des grefen tochter von Czele noch irem tode sulde nemen czu eynem wibe.*« Posilge, *Chronik*, str. 245. Pričevanje Posilga naj bi v svojih analih povzel Długosz: »... *quod etiam Hedwigis regina e vita excessura assumendum rogaverat, connubium habiturum.*« Długosz, *Annales: Liber X*, str. 237; Dąbrowski, *Rozbiór krytyczny Annalium*, str. 58.

Dejansko so bile Jadvigine skrbi brez trdne osnove, saj je Jagielo že šestnajst let vladal Poljski kot kronan kralj in poljsko plemstvo si najverjetneje ni želelo pretrgati komaj ustvarjene zveze z Litvo. Kljub temu je ostala potreba po legitimaciji Jagielovega položaja in tako poljsko plemstvo kot sam Jagielo so bili mnenja, da je Ana Celjska primerna izbira za poroko.⁸¹ Ne nazadnje ni bila le vnukinja Kazimirja Velikega, ampak po materini strani tudi neposredna naslednica poljske krone.

Novica o načrtovani poroki je že leta 1399 dosegla Dunaj, kjer je nadvojvoda Viljem Habsburški ostro nasprotoval nasledstvu Jagiela in zaradi prvotne zaroke z Jadvigo samega sebe videl kot zakonitega dediča poljske krone. Pritrjeval mu je veliki mojster nemškega viteškega reda, saj bi Prusiji ustrezal razdor poljsko-litovske zveze za uresničevanje lastnih teritorialnih pretenzij. Tako je Viljem Habsburški kmalu po smrti Jadvige pisal velikemu mojstru reda in ga povprašal o nemirih na Poljskem in bolezni Jagiela – veliki mojster mu je odgovoril, da tovrstnih govoric ni slišal, a ga bo takoj obvestil, če se izkažejo za resnične.⁸² Kmalu zatem je veliki mojster pisal komturju nemškega viteškega reda na Dunaju in ga obvestil, da se je obdobje žalovanja na Poljskem končalo in da namerava Jagielo poslati v Celje po hčer grofa Celjskega, saj »sie meynen das die selbe dienechste erbling sey czum Riche czu Polen«.⁸³ Zdi se, da je bilo mnenje o Ani kot legitimni naslednici poljskega prestola splošno uveljavljeno, saj so ga povzeli tudi pisci kronik.⁸⁴

Glede na to, da je novica o Jagielovi nameri poroke z Ano že tako zgodaj dosegla Dunaj, se zastavlja vprašanje, ali so govorice prišle na uho tudi celjskim grofom, še preden so v Celje prijezdili poljski odposlanci.

Problem datacije poročne pogodbe

V dataciji dogodkov med odhodom poljskih odposlancev v Celje in dejansko poroko se pojavlja precej nejasnosti. Največ podrobnosti o tem skoraj dvoletnem obdobju je zapustil Długosz, ki pa je s svojimi zapisi v faktografijo vnesel tudi precej nereda.

Odhod poljskih odposlancev v Celje je umestil v leto 1400. Na pot so se odpravili Ivan iz Obichowa, Hinczka iz Rogowa in Jan Naszon iz Ostrowiec.⁸⁵ Kot poroča Długosz, je Herman II., potem ko je snubitev poslušal v solzah, ki jih je rodilo neznanstvo veselje (*»audita in lacrimas, quas magnitudo gaudii eliquabat«*), svojo nečakinjo brez obotavljanja izročil kraljevim odposlancem in izjavil, da je srečen

⁸¹ Długosz, *Annales: Liber X*, str. 237.

⁸² CDP VI, str. 89–90.

⁸³ CDP VI, str. 91.

⁸⁴ »... wend die selbe juncfrouwe von aldirs was geborn czur crone ...« Posilge, *Chronik*, str. 245; »... nomine Annam, eo quod ipsa ex parte matris vera haeres esset regni Poloniae et super hoc peteret licentiam sedis apostolicae.« Andrej iz Regensburga, *Cronica inedita*, str. 297; Długosz, *Annales: Liber X*, str. 236–237.

⁸⁵ »... proci extemplo Cziliam mittuntur: Iohannes alias Iwan de Obichow castellanus Stzemensis de domo Vjēnyawa, Hinczka de Rogow de domo Dzalosza et Iohannes de Ostrowcze de domo Bipennium.« Długosz, *Annales: Liber X*, str. 237.

on sam in prav tako njegov rod, da jih je doletela slava tako visokega sorodstva.⁸⁶ Nadaljuje, da je Ana preko panonskih dežel v Krakov prispela 16. julija 1400, kjer so jo pred mestnimi vrati častno sprejeli kralj, množica plemičev in vsa mestna ter cerkvena srenja. Istega leta, nekaj mesecev kasneje, so se v mestu Biecz⁸⁷ zbrali poljski in celjski gospodje in 5. novembra obnovili zaroko, sklenjeno v Celju, ter z novo pogodbo potrdili zakon med poljskim kraljem Jagielom in Ano.⁸⁸ Poroko je Długosz umestil v leto 1401,⁸⁹ o kronanju pa poroča leto kasneje, na *domenica Quinquagesimae*, kar bi leta 1402 padlo na 5. februar.⁹⁰

Prvo verifikacijo Długoszevih zapisov je naredila Krystyna Pieradzka v Poljskem biografskem leksikonu pod geslom Ana Celjska. Na podlagi sodobnih virov, ki bodo obravnavani nekoliko kasneje, je celotno dogajanje v povezavi s poroko in kronanjem pomaknila za leto naprej.⁹¹ Sklicujoč se na bolj ali manj iste vire ji je sledil Zygmunt Wdowiszewski v svojem delu *Genealogia Jagiellónow*. Dotaknil se je tudi vprašanja, kdaj so poljski odposlanci krenili v Celje, in se dokopal do sklepa, da je do tega prišlo konec leta 1400, in ne spomladi istega leta, kot bi se dalo sklepati glede na Długoszevo kronologijo. Ob tem je upošteval papeški spregled, ki je bil izdan 23. aprila 1401 in ga je bilo treba pridobiti zaradi sorodstva med umrlo Jadvigo in bodočo kraljico Ano, saj sta obe bili pravnukinji kralja Vladislava Malega in potemtakem sestrični v drugem kolenu.⁹² Anin prihod v Krakov je sledil 16. julija 1401, in ne leto prej, kot navaja Długosz. Naslednji korak je bila obnovev in potrditev poročne pogodbe v Bieczu 4.⁹³ oziroma 5.⁹⁴ novembra 1401. Poroka je potekala 29. januarja 1402, kronanje pa nazadnje še leto kasneje, 25. februarja 1403. V skladu s popravljeno kronologijo obeh avtorjev naj bi Długosz torej zapisal pravilne datume posameznih dogodkov, zmotil pa naj bi se v letih datacije.

Nekoliko drugačno interpretacijo je ponudil Franciszek Sikora – strinjal se je z datacijo Aninega prihoda v Krakov, poroke in kronanja, saj je vse te dogodke moč potrditi s številnimi drugimi viri, datum pogodbe v Bieczu pa je pomaknil nazaj v leto 1400 in tako pritrdil Długoszu. Posledično je tudi odhod poljskih odposlancev v Celje umestil na zgodnejši datum kot Wdowiszewski; namesto konec leta 1400 naj bi se na pot odpravili že julija ali na začetku avgusta istega leta.⁹⁵ Nekateri avtorji v svojih prispevkih o Ani Celjski sledijo kronologiji Pieradzke in

⁸⁶ Długosz, *Annales: Liber X*, str. 237.

⁸⁷ Mesto na jugovzhodu Poljske, 117 km oddaljeno od Krakova.

⁸⁸ »... qui feria sexta post Omnium Sanctorum ... conventu apud Byecz habito, desponsacionem apud Cziliam factam innovant et matrimonium inter Wladislaum regem et Annam virginem novis pactis novisque federibus innovant stabiliunt et confirmant.« Długosz, *Annales: Liber X*, str. 238.

⁸⁹ Długosz, *Annales: Liber X*, str. 243–44.

⁹⁰ Długosz, *Annales: Liber X*, str. 247.

⁹¹ *PSB I*, s. v. »Anna Cyllejska«.

⁹² Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellónow*, str. 66–67.

⁹³ *PSB I*, s. v. »Anna Cyllejska«.

⁹⁴ Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellónow*, str. 67.

⁹⁵ Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 93–98.

Wdowiszewskega,⁹⁶ medtem ko drugi upoštevajo popravke Sikore in umeščajo sklenitev pogodbe v Bieczu v leto 1400.⁹⁷ Kateri od predlogov je pravilnejši, bomo pogledali v naslednjih odstavkih.

Najbolj problematični sta dataciji poročne pogodbe v Bieczu in odhoda poljskih odposlancev v Celje, saj za nobenega od dogodkov v virih ni mogoče najti neposrednih dokazov. Besedilo poročne pogodbe se ni ohranilo, toda določene podrobnosti, ki jih navaja Długosz v svoji kroniki, jasno kažejo na to, da jo je poznal.⁹⁸ Natančno je zapisal imena vseh, tako poljskih kot tudi celjskih veljakov, ki so prisostvovali pogajanjem v Bieczu in podpisu pogodbe. Na poljski strani jih je bilo osem, na celjski sedem. Če bi Długosz lahko imena poljskih prič pridobil preko ustnih pričevanj ali golega sklepanja, imen sedmih celjskih odposlancev zagotovo ni mogel izslediti drugače, kakor da jih je prepisal iz poročne pogodbe, na kateri so bili navedeni.

Poljske priče

Na poljski strani so pri pogajanjih sodelovali:

- Piotr Wysz (*Petro Cracoviensi*), krakovski škof,
- Nikolaj Kurowski (*Nicolao Wladislaviensi*), wrocławski škof,
- Jan s Tęczyna (*Iohanne de Thanczin*), krakovski kastelan,
- Jan s Tarnowa (*Iohanne de Tharnow*), sandomierski vojvoda,
- Piotr Kmita (*Petro Kmithe*), lublinski kastelan,
- Nikolaj z Michałowa (*Nicolao de Michalow*), wojnicki kastelan,
- Klemens z Moskorzowa (*Clemente de Moskorzow*), kronski podkancler,
- Żegota (*Zegotha*), krakovski praporščak.

Da je Długosz pogodbo poznal, potrjuje tudi dejstvo, da vse navedene poljske dostojanstvenike omenja z nazivi, ki so jih nosili v času pogajanj, čeprav jih je poznal tudi kasneje, ko so že zasedali višje položaje v državi. To je v nasprotju z njegovo pogosto navado, da je posamezniku dodal naslov, ki ga v času opisanega dogodka še ni imel in ga je pridobil šele kasneje.⁹⁹

Z istimi nazivi se navedeni poljski veljaki omenjajo na dveh kraljevih listinah, ki sta bili izdani v Bieczu 4. in 5. novembra 1400 – torej v času, ko naj bi bila po Długoszu in Sikori podpisana poročna pogodba. V prvi listini z datacijo 4. november 1400 je kralj Jagiello finančno podprl župnijsko cerkev v mestu Leżajsk. Na koncu listine je navedenih osem prič¹⁰⁰ in imena šestih od njih je Długosz navedel tudi kot

⁹⁶ Duczmal, *Jogailaičiai*, str. 360–368; Besala, *Małżeństwa królewskie*, str. 25.

⁹⁷ Tęgowski, *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*, str. 128. Upoštevani so le avtorji, ki so svoje prispevke objavljali po izidu članka Sikore leta 1991.

⁹⁸ Dąbrowski, *Rozbiór krytyczny*, str. 59; Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 95.

⁹⁹ Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 96–97.

¹⁰⁰ »Actum in Biecz, feria quinta proxima infra octavam Omnium Sanctorum anno Domini millesimo quadringentesimo, praesentibus his strenuis nobilibusque viris: Iohanne de Thaczyn castellano Cracouiensi, Iohanne de Tharnow pallatino Sandomiriensi, Petro Kmithe Lublinensi, Nicolao de Michalow Woynicensi, Martino Syradiensi castellanis et Hincza vicetherzaurario

priče poročne pogodbe. Druga listina s 5. novembra 1400, v kateri je kralj potrdil privilegij Kazimirja Velikega iz leta 1361, nosi na koncu šest prič;¹⁰¹ od tega se imena kar petih omenjajo tudi pri poročni pogodbi. Od osmerice Poljakov, ki je sodelovala pri pogajanjih v Bieczu, v navedenih dveh listinah ni omenjen le krakovski škof Piotr Wysz. V tem času je bil v spremstvu kralja Jagiela; konec septembra in začetek oktobra sta se oba zadrževala v Lvovu,¹⁰² 14. oktobra ju najdemo v mestu Nowy Sambór,¹⁰³ od tam pa sta se po neznani poti odpravila do Biecza. Tja sta zagotovo prispela pred 4. novembrom, ko je kralj izstavil prvo izmed obeh listin. V primeru, da na poti iz Nowega Sambórja nista delala ovinkov, bi lahko v Biecz prispela že prej. Tako bi kralj osebno prisostvoval pogajanjem s Celjani, če so ta res potekala leta 1400. Jagielovo prisotnost v Bieczu lahko torej potrdimo za 4. in 5. november 1400, ko ga je spremljalo tudi vseh osem poljskih dostojanstvenikov, ki jih je Długosz navedel kot prič poročne pogodbe.

Po mnenju Sikore naj bi nazivi nekaterih poljskih prič ponudili dodaten namig, da je srečanje v Bieczu potekalo leta 1400. Jan iz Tarnowa je sredi leta 1401 napredoval z mesta sandomierskega vojvode na položaj krakovskega vojvode, ki je bil po smrti Spytky iz Melsztyna 18. avgusta 1399 v bitki pod Worsklo dolgo časa nezaseden. Ta sprememba je za sabo potegnila imenovanje Piotra Kmite iz lublinskega kastelana za sandomierskega vojvodo. V tem času je prišlo tudi do spremembe naziva włocławskega škofa Nikolaja Kurowskega, ki ga je 27. oktobra 1401 gnieznenski kapitelj izvolil za gnieznenskega nadškofa (potrjen je bil šele kasneje, zato ni nujno, da je takrat že uporabljal novi naziv).¹⁰⁴ Vsi trije dostojanstveniki so tako med letoma 1400 in 1401 zamenjali svoje položaje, in če bi se srečanje v Bieczu odvijalo novembra 1401, kot predlagata Pieradzka in Wdowiszewski, bi na pogodbi že morali nastopati z novimi nazivi. Długosz je vse Poljake imenoval na položajih iz leta 1400, ki jih je, kot že rečeno, lahko prepisal le iz originalne pogodbe.

Pri analizi poljskih prič vse kaže na to, da je bila poročna pogodba sklenjena 4. ali 5. novembra 1400 in da je Długosz novico utemeljeno umestil v to leto.

nostro, multisque aliis nostris fidelibus fidedignis. Datum perm anus venerabilis in Christo patris domini Nicolai de Curow episcopi Vladislauiensis, nobis dilecti. Ad relationem domini Clementis vicecancellarii.» ZDM VI, nr. 1638.

¹⁰¹ »Actum in Belcz, feria sexta post diem Omnium Sanctorum anno Domini millesimo quadringentesimo, paesentibus strenius viris: Iascone de Thanczin castellano Cracouiensi, Iascone de Tharnow pallatino Sandomiriensi, Petro Kmitha Lublinensi, Nicolao de Michalow Woiniczensi castellanis, Sbigneo curiae nostrae marschalo et Zegotha vexillifero Cracoiensi, multusque aliis nostris fidelibus fidedignis.« ZDM VI, nr. 1639.

¹⁰² ZDM VI, nr. 1635, 1636; Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 42; Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 96.

¹⁰³ ZDM VI, nr. 1637; Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 42; Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 96. Gre za mesto Sambir (Sambor) v današnji Ukrajini, 74 km oddaljeno od Lvova in v neposredni bližini poljske meje.

¹⁰⁴ Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 96.

Celjske priče

Po podrobni obravnavi poljskih veljakov je čas, da nekaj besed namenimo tudi celjski delegaciji. Po Długoszevih besedah jo je sestavljalo sedem celjskih gospodov:

- Ulrik, točaj (nem. *Schenk*) z Ostrovice (*Vlricus Schenck de Osterwicz*), je prihajal iz ugledne koroške rodbine, ki je imela na Kranjskem do leta 1356 v lasti Šenkov Turn pri Vodica. Ostroviški se v listinskem gradivu skupaj s Celjskimi začenjajo pojavljati od druge polovice 14. stoletja.¹⁰⁵
- Albert Kozjaški (*Albertus de Kossyak*) je bil član rodbine s Kozjaka na Dolenjskem, prvotno vazalov grofov Goriških.¹⁰⁶ Od 15. stoletja dalje se posamezni člani pojavljajo v celjski službi, Albert je nekajkrat naveden kot priča na listinah Hermana II., še tesneje pa sta bila v celjski krog vpeta njegov sin Herman in nečak Jurij – prvi je bil celjski gradiščan v Krškem, drugi pa je enako funkcijo opravljal v hrvaškem Samoboru.
- Friderik Lindeški (*Fridericus Lindeker*) je prihajal iz gorenjske veje rodbine in je bil del klientele celjskih grofov.¹⁰⁷
- Ludvik Sachs (*Ludowigus Szachs*) je bil vsaj do leta 1422 eden izmed najzvestejših celjskih vitezov in je tako sopečatil mnogo Hermanovih listin, celjske grofe pa je v letih 1414 in 1415 spremljal tudi na koncilu v Konstanci.
- Konrad Verber (*Conradus Perner*) je bil celjski dvorni mojster in pogosta priča v listinah Hermana II. (25. februarja 1405 v Celju skupaj z Albertom Kozjaškim in Ludvikom Sachsom;¹⁰⁸ 25. marca 1405 v Vojniku skupaj z Ludvikom Sachsom;¹⁰⁹ 10. julija 1407 v Celju skupaj z Ludvikom Sachsom in Friderikom Lindeškim¹¹⁰) ter tako primerna izbira za celjsko delegacijo na Poljskem.
- Zadnjih dveh prič, *Andreja Puxerja* in *Nikolaja Volkerja*, mi žal ni uspelo identificirati.¹¹¹

Dokončno potrditev datacije poročne pogodbe bi lahko ponudili podatki, kje so bili posamezni celjski gospodje v času pogajanj v Bieczu. Zaradi prepričljive Sikorine argumentacije glede poljske delegacije sem se analize celjskih prič lotila v pričakovanju, da bo nadaljnja raziskava le še potrdila zgornje ugotovitve. A viri so pokazali nekoliko bolj kompleksno sliko.

V času, ko naj bi bila podpisana poročna pogodba, je od vseh sedmih celjskih gospodov v listinah z današnjega slovenskega območja mogoče najti le enega. Albert Kozjaški je 25. oktobra 1400 v Radovljici nastopal kot priča pri poravnavi spora zaradi dediščine¹¹² in kot pričo ga ponovno najdemo v listini freisinškega nadškofa

¹⁰⁵ Kotar, *Deželnoknežja oblast*, 123. Za podatke o celjsko-ostroviških povezavah v ostroviškem slovenskem korpusu se iskreno zahvaljujem dr. Juriju Šilcu.

¹⁰⁶ Kos, *Vitez in grad*, str. 163.

¹⁰⁷ Kos, *Vitez in grad*, str. 317.

¹⁰⁸ CKSL, 25. februar 1405, Celje.

¹⁰⁹ CKSL, 25. marec 1405, Vojnik.

¹¹⁰ CKSL, 10. julij 1407, Celje.

¹¹¹ Za vse podatke o celjskih pričah se iskreno zahvaljujem dr. Mihi Kosiju.

¹¹² CKSL, 25. oktober 1400, Radovljica.

mesec dni kasneje, 24. novembra 1400, v Škofji Loki.¹¹³ Potovanje iz slovenskih dežel do Krakova je v tistem času trajalo okoli mesec dni, zato je nemogoče, da bi se Albert Kozjaški že teden dni po pečatenju prve listine pojavil na Poljskem.¹¹⁴ Lahko bi šlo za dve osebi istega imena, vendar v rodovniku Kozjaških ni znan nihče drug po imenu Albert.¹¹⁵ Navedeni podatki torej nasprotujejo tezi, da je bila pogodba podpisana leta 1400, a na podlagi ene same celjske priče ni mogoče popolnoma ovreči močnih Sikorinih argumentov, je pa zadevi vsekakor treba nameniti ponoven premislek.

Za jesen 1401 ne obstaja nobena meni znana ohranjena listina, ki bi dokazovala prisotnost katere izmed celjskih prič v slovenskih deželah. Prav tako mi za november 1401 ni uspelo izslediti virov, ki bi podkrepili prisotnost kralja Jagiela in drugih poljskih veljakov v Bieczu ali kje drugje na Poljskem. Odsotnost podatkov na obeh straneh torej odpira možnost, da se je celotna poljska delegacija (vključno s celjskimi gospodi) tudi leta 1401 zbrala v isti postavi na istem mestu izključno z namenom podpisa poročne pogodbe.

Zaradi nasprotujočih si dokazov oziroma pomanjkanja le-teh je treba uganko datacije poročne pogodbe znova odpreti – morda bodo v prihodnosti na voljo novi viri, ki bodo omogočili jasnejšo sliko.

Odhod poljskih odposlancev v Celje

Podobno problematična je umestitev odhoda poljskih odposlancev v Celje, saj je odvisna od časa podpisa poročne pogodbe. V primeru, da je bila ta sklenjena novembra 1400, so morali poljski odposlanci z ženitno ponudbo odriniti v Celje vsaj nekaj mesecev prej. Jagielo je tistega leta v Krakovu bival med 16. in 27. julijem, 8. avgusta ga najdemo v Solcu, od koder je odpotoval proti Rdeči Ruteniji in se med 29. septembrom ter 1. oktobrom zadržal v Lvovu.¹¹⁶ V času, ki ga je preživel v Krakovu, je morda izdal dovoljenje za odhod odposlanstva v Celje, ki bi na pot lahko krenilo že konec julija ali na začetku avgusta.¹¹⁷

Długosz je imena odposlancev črpal iz neznanega vira,¹¹⁸ a je ob vseh treh opisal ustrezne grbe.¹¹⁹ Ivan iz Obichowa je bil v tistem času kraljevi namestnik v Krakovu (Długosz mu napačno prisodi naslov sremskega kastelana, ki ga je dobil šele leta

¹¹³CKSL, 24. november 1400, Škofja Loka.

¹¹⁴Če po Kosiju upoštevamo, da je bila povprečna hitrost potovanja 30 km na dan. Kosi, *Potujoči srednji vek*.

¹¹⁵Ime očeta Alberta Kozjaškega ni znano, a slednji je bil v času podpisa poročne pogodbe že v izteku svojega življenja (umrl je leta 1406), zato je malo verjetno, da bi bil njegov oče takrat še živ. Kos, *Vitez in grad*, str. 163.

¹¹⁶Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 42.

¹¹⁷Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 97.

¹¹⁸Dąbrowski, *Rozbiór krytyczny*, str. 58.

¹¹⁹Długosz, *Annales: Liber X*, str. 237; Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 97.

1410), Hinczka iz Rogowa je opravljal funkcijo kraljevega zakladnika,¹²⁰ tretji, Jan Naszon iz Ostrowiec, pa je bil eden najznamenitejših poljskih vitezov tistega časa.¹²¹

V primeru, da so odposlanci v Celje odpotovali že poleti 1400, bi se morali vrniti v Krakov najkasneje do 23. oktobra 1400. Tega dne je krakovski kastelan Jan s Tęczyna (ki je med drugim podpisal obe kraljevi listini iz Biecza kot tudi poročno pogodbo) v Krakovu izdal dokument, ki sta ga sopodpisala omenjena odposlanca Ivan iz Obichowa in Jan Naszon z Ostrowiec.¹²² Hinczka iz Rogowa v tistem času ni izpričan v Krakovu, je pa bil prisoten 4. novembra v Bieczu kot sopodpisnik prve kraljeve listine.¹²³ Tako so se morali krakovski kastelan Jan s Tęczyna in drugi poljski odposlanci, ki so bili 4. in 5. novembra prisotni pri podpisu katere od obeh listin, takoj po 23. oktobru odpraviti iz Krakova v Biecz na srečanje s kraljem, ki se je vračal iz Rdeče Rutenije.¹²⁴ V primeru, da je bila poročna pogodba res podpisana leta 1400, so z njimi potovali tudi Celjani, ki so se po podpisu verjetno odpravili nazaj v slovenske dežele in počakali na papeški spregled, nato pa Ano julija 1401 pospremili v Krakov.

Poleg Alberta Kozjaškega senco dvoma na zgornjo interpretacijo mečejo tudi zapisi iz računske knjige mesta Krakov, ki jih Sikora v svoji argumentaciji izpusti, nanje pa opozori Wdowiszewski.¹²⁵ V razdelkih *Nuncii in facto domini Regis* in *Honores* se omembe celjskih gospodov začnejo pojavljati šele sredi leta 1401, ko je v Krakov prispela tudi sama Ana.¹²⁶ Leta 1400 (za katerega so zapisi izdatkov sicer precej skromni) o njih ni sledu. V primeru, da je bila poročna pogodba podpisana šele leta 1401, moramo torej upoštevati kronološki predlog, ki sta ga predlagala že Pieradzka in Wdowiszewski: Poljski odposlanci so se na pot odpravili konec leta 1400 – najhitreje po 4. novembru, ko je Hinczka z Rogowa podpisal kraljevo listino v Bieczu. V Celju so sklenili uvodno zaročno pogodbo, na podlagi katere so se začela prizadevanja za pridobitev papeškega spregleda, ki je bil s strani papeža Bonifacija IX. podeljen 23. aprila 1401.¹²⁷ Po tem datumu se je kraljevi sel odpravil v Celje po Ano, ki je v Krakov prispela julija 1401 v spremstvu celjskih veljakov, ki so novembra istega leta obnovili in potrdili poročno pogodbo v Bieczu.

¹²⁰ ZDM IV, nr. 1150.

¹²¹ Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 97.

¹²² »Datum Cracouie, sabbato proximo post diem b. Lucae evangelistae anno Domini M quadringentesimo, praesentibus his testibus ac terrae nobilibus, videlicet: domino Iohanne procuratore generali terrae Cracouiensis, Spikone de Siedlec, Iohanne dicto Naszan de Ostrowicze, Plaza de Wierzchowiska, Andrea de Charsnicza archidiacono Kurzelowiensi ... et aliis quamplurimis fidedignis.« ZDM IV, nr. 1150.

¹²³ ZDM VI, nr. 1638.

¹²⁴ Krakovski kastelan Jan s Tęczyna se je v Krakov vrnil najkasneje do 10. novembra 1400 – bi le podpis obeh kraljevih listih lahko bil zadosten razlog, da je zapustil prestolnico? Sikora, W sprawie małżeństwa, str. 98.

¹²⁵ Wdowiszewski, *Genealogia Jagiellónow*, str. 66.

¹²⁶ NKMK, str. 265–267.

¹²⁷ »Petitio pro parte vestra ... continebat, quod vos ... desideratis invicem matrimonialiter copulari, sed quia tu filia Anna et clarae memoriae Edwigis regina Poloniae, uxor tua, sibi ex tertio consanguinitatis gradu eratis coniunctae, huius modi vestrum desiderium adimplere nequitis ... Vobiscum ut impedimento, quod ex praemissis provenit, non obstante matrimonium invicem contrahere ... licite possitis, auctoritate ap ... dispensamus.« BulPol III, nr. 753.

Orlič se vrne v gnezdo

Priprave na Anin odhod na Poljsko so se verjetno začele že kmalu po snubitvi. Vse ovire za poroko so bile odstranjene po podelitvi papeškega spregleda aprila 1401 in spomladi istega leta je v Celje prispel poljski sel, ki je Ano v spremstvu celjskih gospodov popeljal proti poljskemu kraljestvu. Pot je verjetno potekala preko panonskih dežel, kot poroča Długosz,¹²⁸ in je trajala približno mesec dni.

Datacija Aninega prihoda v Krakov je lažja, saj o tem dogodku natančno poroča Krakovski koledar (*Calendarii Cracoviensis*), ki dogodek umesti na 16. julij 1401.¹²⁹ Długosz je svoj zapis o prihodu verjetno črpal prav iz tega vira, a isti datum iz neznanega razloga umestil v leto 1400. Da gre za napako, potrjujejo zapisi v dveh računskih knjigah, ki leta 1401 navajajo izdatke na račun nove kraljice in njenega celjskega spremstva.¹³⁰ 16. julija 1401 je Ana prispela v Zator,¹³¹ kamor so ponjo poslali enega ali več odposlancev, ki so jo še istega dne pospremili do krakovskega obzidja.¹³² Krakovski koledar poroča o slavnostnem sprejemu pred mestnimi vrati, kjer so Ano pričakali prelati, duhovščina, plemiči in množica krakovskih meščanov, ki je z navdušenjem pospremila vrnitev piastovskega orliča v domače gnezdo.¹³³ Iz krakovske računske knjige lahko razberemo, da je mesto Krakov za Ano priskrbelo slavnostno vprego s spremstvom, nekaj denarja pa je ob prihodu kraljice namenilo tudi za najem piskačev.¹³⁴

Długosz dodaja, da je svojo bodočo ženo pred mestnimi vrati pričakal tudi sam Jagiello. Drugi viri molčijo, kje je bil v tistem času kralj. Iz itinerarja kralja Jagiela (*Itinerarium króla Władysława Jagielly, 1386–1413*) lahko razberemo, da je kralj v Krakovu bival mesec dni prej, med 14. in 15. junijem, od 21. do 23. junija je izpričan v Nowem Korczynu, med 3. in 6. julijem je bil v Parczewu, 6. avgusta je izpričan v Łagówu in 16. avgusta spet v prestolnici.¹³⁵ V Nowem Korczynu in Parczewu je kralja spremljal krakovski kastelan Jan s Tęczyna,¹³⁶ ki se je v Krakov zagotovo vrnil do 19. julija 1401.¹³⁷ Povsem možno je, da je v tem času tudi kralj

¹²⁸ Długosz, *Annales: Liber X.*, str. 238.

¹²⁹ KalKatKraK, str. 156.

¹³⁰ NKMK, str. 265–267, 327–329; KKaz, str. 538.

¹³¹ Zator je 45 km zahodno od Krakova.

¹³² »Super Raysa dominurum in Sator ad nouam Reginam etc.« NKMK, str. 267. »Item VI gr. versus Sator contra Reginam quod ecpendivimus.« KKaz, str. 538.

¹³³ »Anno Domini millesimo quadringentesimo primo die Saturni sextadecima mensis Iulii revolūtis ... insignis virgo Anna ... per prelatos et clerum multum necnon per nobiles mitiles et civer multitudine populi copiosa cum processionibus honorifice suspecta pro legitima consorte incliti principis regis Wladislai etc. civitatem Cracouiensem, ut creditur, feliciter intravit.« KalKatKraK, str. 156.

¹³⁴ »Item II gr. custodienti currus regine.« NKMK, str. 267; »Item fistulatoribus IX scot. circa suscepcionem Regine.« NKMK, str. 329.

¹³⁵ Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 43.

¹³⁶ ZDM VI, nr. 1643–1645.

¹³⁷ KmK I, nr. 99.

odpotoval nazaj v prestolnico, da bi osebno sprejel svojo bodočo soprogo, kot poroča Długosz.¹³⁸

Odlog poroke

V nasprotju s pričakovanji do poroke ni prišlo takoj po Aninem prihodu v Krakov, ampak je do nje minilo še dobrega pol leta. Długosz kot razlog odloga navaja, da dekle ni znalo nobenega drugega jezika kot nemškega, zato je približno osem mesecev ostalo v enem od kraljevih samostanov v Krakovu, kjer se je učilo poljskega jezika. Potem ko ga je razumelo bolje kot govorilo, »je bilo poročeno na kraljevi prestol.«¹³⁹ Nekoliko kasneje pa dodaja, da naj bi kralj poroko zavračal in celo razveljavil zaradi nevestine pomanjkljive lepote. Razjezil naj bi se na odposlance, ki so sklenili sporazum o zaroki, potem ko so videli dekle, in njegova jeza naj bi se podelila šele po mnogih prošnjah svetovalcev.¹⁴⁰

V luči Długoszevega zapisa se zdi predstavitev poroke zaradi Aninega neznanja poljskega jezika le vljuden izgovor, s katerim je hotel zakriti pravi razlog za odlog. V tem duhu ga je večina zgodovinarjev nekritično povzemala in vzroke iskala prav v domnevnem neprivlačnem videzu neveste. Ta razlaga je seveda možna, saj je Jagiello po dveh letih samostojne vladavine verjetno sprevidel, da poroka z Ano ni več nujna, da bi obdržal poljsko krono in tako si je morda zares privoščil nezadovoljstvo zaradi videza svoje zaročenke.

Długoszeva opazka nas usmeri k vprašanju, kako so v poznem srednjem veku dojemali lepoto in ali je bil neprivlačen videz neveste dovolj dober razlog za odpoved koristne politične zveze. Nasprotno od Ane je bila njena mlajša sorodnica Barbara Celjska označena za lepotico slokega videza, svetlih las in blede polti. Takratni lepotni ideal je zajemal še visoko čelo, predvsem pa določene značajske lastnosti, kot so skromnost, plemenitost, pobožnost in čistost.¹⁴¹ Kateremu od (fizičnih) standardov Ana ni ustrezala, lahko le ugibamo, izključiti pa moramo

¹³⁸ Parczew se je 340 km severovzhodno od Krakova in v času med 6. in 16. julijem bi kralj z lahkoto premostil to razdaljo, zato bi bilo težko obdolžiti Długosza, da si je podatek enostavno izmislil.

¹³⁹ »*Et quoniam virgo prefata nullam linguam preter Almanicam noverat, ordinacione regia octo prope mensibus Cracowie, sub quibus Polonico imbuebatur idiomate, stetit. Quod postquam intelligere magis didicisset quam sonare, regio thoro coniuncta est.*« Długosz, *Annales: Liber X.*, str. 238.

¹⁴⁰ »*Abnuere enim et rescindere illud Wladislaus Polonie rex aliquanto tempore, quod Anna virgo parum prestantis forme sibi appareret, moliebatur; unde et in procos suos Iwanum de Obichow, Hinczkam de Rogow et Iohannem Nachian, quod visa virgine conclusionem sanxerant matrimonii, fuit iracior; nec indignacionem propterea conceptam, nisi post annos aliquot, multorum consiliariorum precibus expugnatus remisit.*« Długosz, *Annales: Liber X.*, str. 238.

¹⁴¹ Golob, Barbara of Celje (Cilli), str. 107.

kakšno težjo telesno hibo, saj iz zapisov v računskih knjigah izvemo, da je Ana na kasnejša potovanja pogosto jezdila.¹⁴²

Pri iskanju odgovora si žal ne moremo pomagati z Aninimi upodobitvami, saj je ohranjena le ena sama, ki je nastala dobro stoletje po njeni smrti, zato je nemogoče pričakovati, da bi bila odraz realnosti. Upodobitev je del obsežnejšega rodovnika Jagieloncev in prikazuje Jagiela z vsemi štirimi soprogami. Pozornost posebej pritegne realistična podoba Jagielove tretje žene Elizabete Granowske, ki je bila ob poroki vse prej kot mladenka. Štela je okoli petinštirideset let in temu ustreza tudi njena upodobitev z globokimi čelnimi gubami, medtem ko na Aninem obrazu ni mogoče opaziti kakšnih posebnosti. Długoszeva opazka o Aninem pomanjkljivem videzu bi navsezadnje lahko bila le produkt obrekovanja, ki ga na kraljevih dvorih nikakor ni manjkalo.

Ne glede na Anino dejansko podobo pa je treba poudariti, da v obravnavanem obdobju videz ni igral skoraj nobene vloge pri sklepanju poročnih zvez, ki so bile v osnovi političnega značaja. Ko so bili na kocki dediščina, naziv ali legitimacija položaja, so bile posvetne zadeve, kot je lepota ali ljubezen, postavljene daleč ob stran. Zato bi bilo izjemno nenavadno, če bi bil Anin neprivlačni videz glavni razlog za odlog težko pričakovane poroke.

Slika 3: Edina ohranjena upodobitev Ane Celjske (druga kraljica z leve) je del obsežnega družinskega drevesa jagielonske dinastije iz leta 1521. (Iodocus, *De vetustatibus Polonorum*.).

*The only preserved depiction of Anna of Celje (the second queen from the left) is a part of the extensive Jagiellonian dynasty's family tree from 1521. (Iodocus, *De vetustatibus Polonorum*.).*

¹⁴²Rach, str. 319, 449–450; RK, str. 161.

Tudi jezikovnega vidika predstavitev poroke ne smemo povsem zanemariti. Že v času Ludvika Anžujškega so se na Poljskem pojavili zaskrbljeni glasovi zaradi vladavine tujega kralja. Prvi je o tej temi spregovoril kronist Janko s Czarnkowa, ki se je bal, da bo Ludvik zamenjal domače, poljske navade za tuje in svojim novim podanikom odtujil obstoječe zakone. Długosz mu je pritrdil in izpostavil tudi problematiko dejstva, da kralj ne pozna domačega jezika, kar se odraža v odtujenosti od svojih podanikov: »... alterius nationis et lingue princeps, moribus et conversatione incognitus.« Tako Koczarska meni, da je bilo Anino neznanje poljskega jezika popolnoma legitimen razlog za odlog poroke.¹⁴³

Ni razloga za dvom, da se je Ana po prihodu v Krakov dejansko posvečala učenju poljskega jezika in navad. V tem času je bivala v enem izmed krakovskih samostanov in v skladu z običaji so ji verjetno dodelili tako duhovnega kot posvetnega učitelja. Tedaj še ni obstajal priročnik z opisi poljskih navad in kodifikacijo obredja, zato je učenje potekalo ustno in preko lastnega izkustva.¹⁴⁴ Še nekaj časa po prihodu v Krakov so Ani delali družbo tudi celjski gospodje, ki so jo pripeljali v novo domovino. V krakovski računski knjigi se je ohranilo nekaj zapisov, ki kažejo na njihovo prisotnost v prestolnici; gre za povabilo na kosilo, ob neki priložnosti pa so *domini de Cilia* v dar dobili rokavice v rutenskem slogu.¹⁴⁵

Četudi je kateri izmed Długoszovih argumentov pravičen, se zdi malo verjetno, da je bil to edini oziroma glavni razlog za predstavitev poroke. Vzroke je mogoče iskati tudi drugje.

V času pred poroko, ko se je Ana privajala novi poljski realnosti, je prišlo do menjave na stolici gnieznenske nadškofije. Stari nadškof Dobrogost Nowodworski je umrl 15. septembra 1401 in čez dober mesec dni, 27. oktobra, je gnieznenski kapitelj izvolil novega nadškofa Nikolaja Kurowskega, ki ga je papež na to mesto potrdil 23. januarja 1402, tik pred poroko Ane in Jagiela. Kljub vsemu dolga nezasedenost nadškofovskega položaja ni mogla biti glavni vzrok za predstavitev poroke. Resda so gnieznenski nadškofi tradicionalno kronali kralje in kraljice, a poročali so jih pogosto tudi drugi škofje.¹⁴⁶

¹⁴³ Koczarska, Łaska królewska, str. 438.

¹⁴⁴ V skladu z otonsko in rimsko tradicijo je bil ustaljen zgolj obred kronanja, zaznamovan z lokalnimi vplivi. Svojevrsne značilnosti je imel tudi poklon vazalov poljskemu kralju, medtem ko je bil pogrebni obred sprejet s posredovanjem Ogrske. Manko tovrstnega zapisa poljskih običajev je bil odpravljen v drugi polovici 15. stoletja z delom Marcina Kromerja *Polonia sive de situ, populis, moribus, magistratibus et Republica regni Polonici libri duo*. Koczarska, Łaska królewska, str. 439.

¹⁴⁵ »Item conducentibus dominos de Cilia III fert. pro expensis.«; »Item Cosschikoni ad Comitem Cilie IIII flor. auri et X scot. gr.«; »Item IIII mrc. Minus I fert. pro tepingis dominis de Cilia.«; »Item pro prandio, quando domini de Cilia fuerunt inuitari.«; »Item III mrc. IX scot. pro cirothecis rutenicalibus datis dominis de cilia.« NKMK, str. 265, 267, 329.

¹⁴⁶ Anine stare starše, Jadvigo Žagansko in Kazimirja Velikega, je leta 1365 poročil poznanški škof Jan z Lutogniewa; kralja Jagiela je z njegovo četrto ženo Sofijo Holszańsko leta 1417 poročil Iwowski nadškof Jan Rzeszowski; leta 1454 je v Krakovu kardinal Zbigniew Oleśnicki poročil Elizabeto Habsburško in Kazimirja Jagielonskega, medtem ko ju je kronal gnieznenski nadškof Jan iz Sprow. Rutkowska, Itineraria, str. 64.

Kuczyński v svoji knjigi *Król Jagiello* meni, da je bil razlog za predstavitev poroke kraljeva zavzetost s protitevtonsko vstajo, ki je marca 1401 izbruhnila v Samogitiji.¹⁴⁷ Osnova zanjo je bila pogodba v Vilni in Radomu, ki jo je poljsko in litovsko plemstvo sklenilo med januarjem in marcem 1401.¹⁴⁸ Vytautas je bil potrjen kot *magnus dux Lithuaniae*, medtem ko je Jagiello obdržal vrhovno oblast kot *supremus dux*.¹⁴⁹ Pogodba je utrdila poljsko-litovsko zvezo z določilom za prihodnost; po Vytautasovi smrti naj bi Litvi vladal Jagiello oziroma njegov naslednik, poljski veljaki pa so se zavezali, da novega kralja ne bodo izbrali, ne da bi se pred tem posvetovali z litovskim plemstvom.¹⁵⁰ Novo zaveznitvo je slonelo na trhljih temeljih, saj nobeden izmed bratrancev ni imel legitimnega dediča. Jagielova oblast na Poljskem v tem času še ni bila povsem utrjena. Če bi ga poljsko plemstvo prisililo, da se odpove prestolu, bi se moral vrniti v Litvo in Vytautasu odvzeti naslov velikega kneza, kar bi najverjetneje sprožilo novo državljansko vojno.¹⁵¹ Čeprav po Jadvigini smrti ni nihče podvomil o Jagielovi oblasti, je bila zagotovo močno prisotna želja po legitimaciji položaja in čim hitrejši vnovični poroki, ki bi prinesla spočetje naslednika.

Sklenitev omenjene pogodbe je sprožila izbruh upora proti nemškemu viteškemu redu v Samogitiji, ki je trajal več mesecev. Sprva Vytautas upora ni uradno podprl, saj ni hotel poslabšati odnosov s tevtonci, kasneje pa se ga je aktivno udeležil. Kronist Posilge poroča, da mu je na pomoč priskočil tudi poljski kralj Jagiello in o tem priča tudi pismo, ki ga je veliki mojster septembra 1401 poslal papežu.¹⁵² Ali je bil Jagiello osebno prisoten v Litvi, ni znano – v itinerarju manjkajo informacije, kje se je poljski kralj zadrževal v jeseni 1401. Posledično je težko določiti Jagielovo vlogo v upor in vpliv, ki ga je celotno dogajanje imelo na predstavitev njegove poroke z Ano.

V približno istem času kot upor v Samogitiji je izbruhnila huda politična kriza na Ogrskem – Rutkowska meni, da je bil prav to glavni razlog za predstavitev poroke.¹⁵³ Sigismund Luksemburški se je v prvih desetletjih svoje vladavine krvavo bojeval z opozicijo, zato je krčevito iskal zaveznike in jih našel med nižjim plemstvom in med tujci, ki jim je podeljeval službe in posesti v zameno za podporo. Ogrski velikaši se so počutili ogrožene in tako so aprila 1401 od Sigismunda zahtevali, da s funkcij razreši vse tujce in jih izžene.¹⁵⁴ Ko je kralj zahtevo zavrnil, so ga zaprli. V sledečem obdobju brezvladja se posamezne ogrske frakcije niso zmogle dogovoriti o skupnem kandidatu za prestol – v igri so bili sicilski kralj Ladislav Neapeljski, avstrijski vojvoda Viljem Habsburški, plemstvo na severu Ogrske pa je na prestol

¹⁴⁷ Kuczyński, *Król Jagiello*, str. 77–78.

¹⁴⁸ Kiaupa in Kiaupienė in Kunevičius, *The History of Lithuania*, str. 154.

¹⁴⁹ Takšno razdelitev oblasti je določala že pogodba v Ostrówu leta 1392, ki je končala drugo litovsko državljansko vojno med Vytautasom in Jagielom. Slednji je po kronanju za poljskega kralja svojega brata Skirgaila imenoval za litovskega velikega kneza, čemur se je uprl Vytautas s podporo prebivalstva.

¹⁵⁰ Sedlar, *East Central Europe*, str. 388.

¹⁵¹ Pfcneris, *Didysis Lietuvos kunigaikštis*, str. 153–154.

¹⁵² Posilge, *Chronik*, str. 247; CDP VI, str. 163–165.

¹⁵³ Rutkowska, *Itineraria*, str. 64.

¹⁵⁴ Fugger Germadnik, *Groffe in knezi Celjski*, str. 64.

povabilo poljskega kralja Jagiela. Čeprav je slednji zbral čete na Tatrah, se zaradi nejasne situacije na Ogrskem ni odločil za vojaško intervencijo. Po Długoszevih besedah naj bi celo pozval ogrsko plemstvo k osvoboditvi Sigismunda in s svojo zavrnitvijo prestola odločilno prispeval k razrešitvi situacije na Ogrskem.¹⁵⁵

Dejansko je Sigismundovo osvoboditev na začetku septembra 1401 izposlovala že preizkušena naveza Hermana II. Celjskega in Nikolaja Garaija. Zgodba je doživela epilog v sklenitvi sorodstvene zveze – Nikolaj Garai se je zaročil s Hermanovo starejšo hčerjo Ano, medtem ko je bila Sigismundu obljubljena najmlajša Barbara.¹⁵⁶ Ogrski kralj si je na ta način zagotovil podporo premožnih grofov Celjskih, poleg tega pa je stopil v svaštvo z vplivno ogrsko družino Garai. Še pomembnejše pa je dejstvo – Zawadzky poudarja, da je bil to glavni razlog za zaroko Barbare in Sigismunda¹⁵⁷ –, da se je preko Barbare in Ane Celjske ponovno spletla sorodstvena vez med poljskim in ogrskim prestolom (Jagielo in Sigismund sta oba bila najprej poročena z anžuvinskima sestrama Marijo in Jadvigo, po njuni smrti pa sta stopila v zakon s celjskima groficama Ano in Barbaro).¹⁵⁸ Sigismund si je po osvoboditvi prizadeval za okrepitev svojega položaja tako doma kot na tujem in zavarovana severna meja je bila bistvena za njegove akcije na jugu, zato se je trudil okrepiti zavezništvo z Jagielom. Iz povedanega se zdi težko verjetno, da bi Jagiela prav kriza na Ogrskem odvrnila od takojšnje poroke z Ano, nova povezava Celjskih s poljsko krono pa je bila zagotovo eden izmed odločilnih dejavnikov, ki je botroval Sigismundovi zaroki z Barbaro Celjsko.

Glavni razlog za zakasnitev poroke je z današnjega vidika torej nemogoče določiti. Še najverjetneje se zdi, da je do polletnega odloga prišlo zaradi kombinacije različnih dejavnikov – nestabilne politične razmere tako v Litvi kot na Ogrskem so zahtevale Jagiellovo pozornost, ne gre pa izključiti niti kraljevega nezadovoljstva z videzom nove zaročenke.

Če bi Jagielo dejansko želel razdreti zaroko z Ano, tega ne bi mogel storiti brez neprijetnih posledic. Tako kot Sigismund si je tudi poljski kralj želel zagotoviti stabilne odnose z Ogrsko in razdor pravkar sklenjene sorodstvene zveze bi bila slaba popotnica, predvsem ker se je Herman II. Celjski v tem času potrdil kot eden najožjih Sigismundovih zaveznikov in posledično je moč rodbine izjemno narasla. Na drugi strani bi se Jagielo moral spoprijeti z velikim nezadovoljstvom doma na Poljskem, kjer je bil spomin na staro domačo dinastijo Piastov še vedno močno živ. Ano je prebivalstvo sprejelo z odprtimi rokami in pomen, ki ga je imela za Poljake njena »vrnitev« v Krakov, lepo ponazori zapis iz Krakovskega koledarja:

¹⁵⁵ Hoensch, *Kaiser Sigismund*, str. 104–106. Długosz, *Annales: Liber X.*, str. 244–245, 248.

¹⁵⁶ Hoensch, *Kaiser Sigismund*, str. 106. O zaroki in poroki Barbare s Sigismundom ter problemu datacije in lokacije poročnega obreda podrobno piše Sara Katanec v svoji magistrski nalogi: Katanec, *The Perquisite of a Medieval Wedding*. Več o tem tudi Föföel, Barbara von Cilli; Germadnik, *Barbara Celjska*.

¹⁵⁷ Zawadzky, *Die Cillier und ihre Beziehungen*, str. 16.

¹⁵⁸ Ana Celjska in Sigismund Luksemburški sta bila tudi v krvnem sorodstvu – njegova mati Elizabeta Pomeranska je bila tako kot Ana vnukinja Kazimirja Velikega.

»In tako se je orel, čeprav je bil zletel v druge kraje, zdaj s pomočjo božanske naklonjenosti vrnil v poljsko kraljestvo na nenavaden način. Omega se je vrnila k alfi in omenjena devica Ana, dragoceno orlovo perje, se je ustalila na Krakovskem gradu, na svetem kraju.«¹⁵⁹

Poroka

Do poroke je nazadnje prišlo 29. januarja 1402, kot navajajo Posilge, Torunjski anali in Miechowski anali.¹⁶⁰ Poroko so v leto 1401 napačno umestili Svetokriški anali kot tudi Długosz, ki omenja, da se je kralj pred pustom vrnil iz Litve in nato svečano stopil v zakon z Ano.¹⁶¹ Tistega leta je pust padel med 12. in 15. februar, leta 1402 pa med 4. in 7. februar. V sodni evidenci krakovske zemljiške knjige je kratka notica, ki sporoča, da je bila seja sodišča, sklicana za torek, 31. januarja 1402, odpovedana zaradi poroke kralja Jagiela z Ano.¹⁶² Na ta dan so torej še vedno potekale poročne slovesnosti, zato lahko poroko upravičeno umestimo na predhodno nedeljo, 29. januarja 1402. Slednje potrjuje tudi krakovska računska knjiga, saj za leto 1402 najdemo dva zaznamka, ki se nanašata na poroko.¹⁶³

Dan poroke je kralj Jagiello določil skupaj s svojimi plemiči in baroni, kar lahko razberemo iz dveh nedatiranih pisem, ki jih je napisal sam kralj.¹⁶⁴ V obeh omenja, da bo v zakon stopil osmi dan pred naslednjim pustom, kar dodatno potrjuje zgoraj navedeni datum poroke. V prvem pismu, ki je namenjeno samostanom po vsej krakovski deželi, kralj zapiše, da bodo priprave na poroko terjale velike stroške. Zato zaprosi opate, vodje redov, predstavnike države in mest ter starešine, da vsi do zadnjega nudijo pomoč v obliki hrane in nasploh poskrbijo tudi za druge

¹⁵⁹ »Et sic licet aquila exteris ad partes tempore non modico evolasset, nunc gracia suffragante divina ad Polonie regnum miro modo est reversa. Et O revolavit ad A dictaque virgo Ana ipsiusque aquile penna preciosa in castro Cracouiensi, loco preinsigni, collocatur.« KalKatKraK, str. 156. Prevod Julija Hoda.

¹⁶⁰ »Sunder die hochzeit was dornoch am suntage vor purificationis Marie.«; »Item am suntage vor purificationis Matie hatte der koning von Polan hochzeit, und nam czu wybe des grafen tochtir von Czele.« Posilge, Chronik, str. 245, 255; »Anno 1402 Vladislaus rex Polonie duxit uxorem Annam, filiam comitis Cilie, et habuit solennes nuptias Cracovie dominica LXe.« Annalista Thorunensis, str. 255; »Anno Domini MCCCC secundo in dominica Exurge quare serenissimo principi domino Wladislaw regi Polonie desponsata fuit Anna regina, que fuit adducta de Cyll filia landgravii, progenita ex filia Kazimiri regis Polonie.« RMiech, str. 129–130.

¹⁶¹ RŚwięt, str. 83; Długosz, *Annales: Liber X*, str. 243–244.

¹⁶² »Acta Cracovie, feria tertia proxima ante festum Purificationis Sancte Marie. Hic non pronunciabantur contumaces propter nuptias domini Wladislaw Regis Polonie tunc celebratas cum Anna filia Wilhelmi de Cziil.« ANK Terr. Crac. 3a, str. 430–31; Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 99; Rutkowska, *Itineraria*, str. 65.

¹⁶³ NKMK, str. 269.

¹⁶⁴ »Quia regni nostri rei publice bono deposcente communi baronum eciam et procerum regni nostri ipsius suadente consilio die VIII ante carnisprivium proxime venturum nostrarum solacia nupciarum certitudinaliter celebranda disposuimus ...« Formularz Jerzego, nr. 18; »Quia procerum et baronum regni nostri grato nobis suadente consilio die VIII ante carnisprivium nupciarum nostrarum solacia auspice Domino disposuimus celebranda ...« Formularz Jerzego, nr. 19.

priprave. Z dodatnimi navodili naj bi k njim poslal svojega zvestega *N.*, ki bo nadziral priprave in zbiral živila.¹⁶⁵ Długosz navaja, da je tudi sam kralj iz Litve prinesel »meso gozdnih zveri različnih vrst«, ki je bilo nedvomno namenjeno za poročne slovesnosti.¹⁶⁶ V drugem pismu je kralj povabil vojvodo Jana Ratiborskega in njegovega brata, da se udeležita »*najine poroke kot tudi plesa v najino čast*«. ¹⁶⁷ Ali sta dotična gospoda prišla na poroko, ni znano, a Długosz poroča, da je kralj slovesnost preživel v družbi mnogih princev in grofov iz različnih dežel, ki so se odzvali vabilu. Prav tako je bil prisoten Jagielov bratranec Vytautas z ženo Ano, ki ga omenja tudi Posilge.¹⁶⁸

Na poroki je manjkal Jagielov mlajši brat Svidrigaila, ki je brez kraljeve vednosti odšel v Prusijo. Posilge poroča, da naj bi bil razžaljen, ker je bil na poroko povabljen tudi bratranec Vytautas – v tem času samogitski upor namreč še ni doživel epiloga. Svidrigailu je pogodba v Vilni in Radomu odvzela vsako možnost za nasledstvo v Litvi, zato je stopil na stran nemškega viteškega reda v upanju, da bo ponovno pridobil oblast nad veliko kneževino.

Zdi se, da je poroka potekala v katedrali na Wawelu, obred pa je najverjetneje izvedel gnieznenški nadškof Nikolaj Kurowski, ki ga je papež imenoval na ta položaj le nekaj dni pred poroko. Mestni svet je kraljevemu paru ob veselem dogodku namenil dvesto mark, kot poroča krakovska računsko knjiga, za poročno slovesnost pa so bili najeti tudi piskači.¹⁶⁹ Praznovanje poroke je trajalo več dni, najmanj do 31. januarja (kot omenjeno zgoraj). Zbran je bil ves kraljevi dvor in več dni so se vojvode, grofje in vojaki merili v viteških turnirjih. Po zaključenih svečanostih je Jagielo s čudovitimi darili počastil tako Vytautasa in njegovo ženo Ano kot tudi druge goste.¹⁷⁰

¹⁶⁵ »*Wladislaus Dei gracia Rex Polonie etc. Universis et singulis religiosis abbatibus, prepositis cuiuscumque ordinis et conventus ac eciam civitatum opidorumque consulibus et senioribus in terra nostra Cracoviensi ubilibet constitutis, fidelibus nostris gratiam et omne bonum ... que multis apparatibus indigent expensarum, eciam quia in hac parte omne vestrum negocium agitur generale, eatenus vos requirimus universaliter singulos et singulariter universos, quatinus subsidium nobis esculentorum alias consuetilium prebere curetis, prout fidelis N. vos informaverit, quem ad eadem exigenda transmittimus et celere colligenda [etc.]*« Formularz Jerzego, nr. 18.

¹⁶⁶ »... in Polonie Regnum ducens secum silvestrium carnes ferarum varii generis, quas apud Lithwaniam venacione ceperat ...« Długosz, *Annales: Liber X*, str. 243.

¹⁶⁷ »*Wladislaus Dei gracia Rex Polonie etc. Illustri principi domino Johanni duci Rathiboriensi¹, fratri nostro dilecto ... amici cuiuslibet fidelis animum hoc ipsum solito plurimum exhilarit, dum suis interesse solaciis desiderabilem cernit amicum, quocirca fraternitatem vestram invitantes studioso petimus ex affectu, quatinus, una cum illustri fratre vestro velitis eisdem nostris solacionis interesse tripudiis pro consulacionis nostre beneficio speciali [etc.]*« Formularz Jerzego, nr. 18–19.

¹⁶⁸ Posilge, *Chronik*, str. 255.

¹⁶⁹ »*Item pro honore dni Regis ad nupcias ducentas marcas.*«; »*Item fistulatoribus dni Regis I mrc. ad honorem nupciarum.*« NKMK, str. 269.

¹⁷⁰ »*Curia autem regia proclamata, pluribus diebus per duces, comites et milites hastis dimicatum et lustus est. Solennitate vero nupciarum expedita, tam dux magnus Lithwanie Alexander et consors sua Anna quam ceteri principes, comites et hospites per Wladilaum Polonie regem magnificis honorati muneribus et singula necessaria in abundancia adventibus ...*« Długosz, *Annales: Liber X*, str. 243.

Druge podrobnosti o sami poroki niso znane. Ker poročna pogodba ni ohranjena, ne vemo, kakšno doto je prinesla kraljica v Krakov (glede na testament Hermana II. lahko sklepamo o znesku vsaj 20.000 zlatnikov) niti kakšno jutro ji je namenil kralj. S slednjo je lahko po poroki samostojno razpolagala, a žal se ni ohranila nobena sled o upravljanju tega premoženja ali posesti.

Po poroki je kralj mesec dni preživel v Krakovu, nato pa se je odpravil na potovanje po Velikopoljskem in se junija vrnil nazaj v prestolnico.¹⁷¹ Kraljica je ta čas najverjetneje prebila v Krakovu. Konec poletja je Jagielo odšel v Rdečo Rutenijo in 15. septembra 1402 na kraljevem dokumentu kot pričo najdemo Andreja s Trzewlina z naslovom kraljičinega dvornega strežaja. Njegova prisotnost bi lahko nakazovala, da se je potovanja ob kraljevem boku udeležila tudi Ana – toliko bolj, ker je v naslednjih letih kralja skoraj vsako jesen spremljala na obhodu po Rdeči Ruteniji.¹⁷² To bi bilo Anino prvo uradno potovanje po poroki in njena prisotnost bi imela veliko reprezentativno vlogo – po Rdeči Ruteniji so se stegovali tudi ogrski prsti in navzočnost piastovske krvi na ozemlju, ki ga je Poljski priključil Anin ded Kazimir Veliki, bi imela velik simbolni pomen.

Kronanje in prva leta v vlogi kraljice

Kronanje nove kraljice je prišlo na vrsto dobro leto dni po poroki, in sicer 25. februarja 1403. Svetokriški anali in Długosz umeščajo dogodek v leto 1402, slednji dodaja še datum – *dominica Quinquagesime*.¹⁷³ O istem datumu pod imenom *dominica Esto mihi* poročajo Miechowski anali, a v letu 1403.¹⁷⁴ Omenjena nedelja je v letu 1402 padla na 5. februar, leto kasneje pa na 25. februar. V sodni evidenci krakovske zemljiške knjige najdemo notico s 3. marca 1403, da je seja naddvornega sodišča potekala po nedavno opravljenih svečanostih kronanja, kar potrjuje, da je datacija 25. februarja 1403 v Miechowskem letopisu pravilna.¹⁷⁵

Datum potrjujejo tudi zapisi v krakovski računski knjigi, kjer se za leto 1403 redno pojavljajo razni izdatki, ki so posredno datirani s *circa coronacionem Regine*.¹⁷⁶ V istem letu najdemo tudi izdatek krakovskega mestnega sveta, ki je za svečanosti kronanja namenil dvesto mark.¹⁷⁷

V itinerarju kralja Jagiela ne najdemo zapisa o njegovi prisotnosti na Aninem kronanju, čeprav je ta skoraj gotova. Długosz ni posebej poudaril le navzočnosti Jagiela, ampak tudi njegovo sodelovanje pri organizaciji svečanosti. Ano je v

¹⁷¹ Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 43.

¹⁷² Rutkowska, »Itineraria«, str. 65.

¹⁷³ Długosz, *Annales: Liber X*, str. 247; RŚwięt, str. 83.

¹⁷⁴ »Anno domini MCCCCIII. Cracovie in dominica Esto mihi facta fuit coronacio regine Polonie nomine Anne que fuit de Cilia aportata.« RMiech, str. 130.

¹⁷⁵ »Acta Cracovie in curia domini Regis, sabbato proximo ante Invocavit dominicam tempore coronacionis Anne Vilhelmi de Czill in Reginam Polonie.« ANK Terr. Crac. 3b, str. 25; Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 99; Rutkowska, *Itineraria*, str. 65.

¹⁷⁶ NKMK, str. 273, 335, 338.

¹⁷⁷ »Item IIC mrc. pro honore ad coronacionem Regine.« NKMK, str. 273.

wawelski katedrali kronal in mazilil gnieznenški nadškof Nikolaj Kurowski, in ne Dobrogost, kot poroča Długosz, saj je bil slednji že več kot leto dni mrtev. Na kronanju se je zbrala množica povabljenih škofov, princev, grofov in baronov, več dni so potekale igre in kralj Jagielo je nagradil tekmovalce.¹⁷⁸

Długosz poroča, da je na povabilo Jagiela na kronanje prišla tudi Anina mati, hči Kazimirja Velikega.¹⁷⁹ Tega ni mogoče potrditi z dodatnimi viri, a težko bi bilo obdolžiti Długosza, da si je njeno prisotnost preprosto izmislil.¹⁸⁰ Glede na to, da je Anina mati obiskala Krakov tudi po rojstvu vnukinje, je toliko bolj verjetno, da je prišla na kronanje svoje hčere, kar je dodatno podkrepilo piastovsko poreklo nove kraljice. Ana Poljska naj bi se z veseljem vrnila v domače kraljestvo in se po najmanj devetih letih ponovno srečala s svojo edinko, ki ji je uspelo sesti na prestol, ki njeni materi ni bil usojen. Po končanih slovesnostih je kralj Jagielo svojo taščo počastil s številnimi darili, na kar se je vrnila nazaj k možu v Teck.¹⁸¹

Kralj se je v Krakovu zadržal do 15. marca 1403¹⁸² in kraljica mu je v tem času najverjetneje delala družbo v prestolnici. Ni znano, ali se mu je med aprilom in junijem pridružila na potovanju po Velikopoljskem, kar bi bilo njeno prvo potovanje po kronanju.¹⁸³

Ana bi lahko bila prisotna na poljsko-litovskem srečanju med 19. in 21. junijem 1403 v Lublinu, kjer se je knez Vytautas odpovedal podpisu premirja z nemškim viteškim redom brez dovoljenja kralja Jagiela. Njegova obveza je temeljila na grožnji oboroženega poljsko-ogrskega spopada. Na enem izmed seznamov prič, izstavljenem 20. junija 1403, najdemo med drugimi tudi Gniewosza iz Dalewic, pogostega spremljevalca kraljevih potovanj, ki ni naslovljen kot krakovski podkomornik, ampak kot kraljičin dvorni upravitelj, kar bi lahko kazalo na Anino prisotnost.¹⁸⁴ Na enako trhlih temeljih bi lahko sklepali, da je Ana oktobra in na začetku novembra svojega soproga spremljala v Rdeči Ruteniji in Bieczu, saj je bil v kraljevem spremstvu krakovski podkomornik in trembowelski starosta, ki je 6. novembra 1403 sopolpisal kraljevi dokument, na katerem je bil med drugim

¹⁷⁸ »*Confluxerat autem in eam diem pontificum, principum, comitum et baronum a rege Wladislao specialibus nunciis rogatorum multitudo; in quorum ampliore honorem, diebus aliquot a militibus dimicationis lubus habitus est et athlete a Wladislao rege premiati.*« Długosz, *Annales: Liber X*, str. 247.

¹⁷⁹ »*Advenera etiam in coronacionem hanc genitrix regine coronate Anna filia regis Kazimiri, ... a Wladislao Polonie rege invitata ...*« Długosz, *Annales: Liber X*, str. 247.

¹⁸⁰ V krakovski računski knjigi najdemo leta 1402 izplačilo kraljevskega glasnika Kozika, ki se je vrnil iz Celja, kasneje pa je bila ponovno izplačana precej visoka vsota istemu glasniku, ki je v Celje odnesel pismi kralja in kraljice. Možno je, da je spotoma odnesel tudi vabilo Anini materi v Teck. NKMK, str. 268; Sikora, *W sprawie małżeństwa*, str. 100.

¹⁸¹ »... *immenso perfusa expletaque gaudio, quod illi et patrium invisere regnum et prolem suam in throno regio levatam spectare contigerat, pluribus a Wladislao rege honorata muneribus ad virum rediit.*« Długosz, *Annales: Liber X*, str. 247.

¹⁸² Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 44.

¹⁸³ Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 44; Rutkowska, *Itineraria*, str. 65.

¹⁸⁴ Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 44; Rutkowska, »*Itineraria*«, str. 65; Duczmal, *Jogailaičiai*, str. 362.

naslovljen kot kraljičin dvorni upravitelj.¹⁸⁵ Kraljevi par se je zagotovo zopet srečal jeseni, ko je med 10. in 12. novembrom v Nowem Korczynu sprejel kneze stranskih vej Piastov in nekaj drugih poljskih velikašev.¹⁸⁶

Kraljica Ana se je skupaj s kraljem vrnila v Nowy Korczyn že februarja 1404, ko so potekala pogajanja s češkimi odposlanci, kot predhodnica srečanja Jagiela s češkim kraljem Vencijem avgusta istega leta. Na srečanju naj bi se pogovarjali o vojaškem sodelovanju Poljske in Češke v boju proti Sigismundu Luksemburškemu; Vaclav naj bi Jagielu v zameno za zavezništvo ponudil Šlezijo. Na koncu je Poljska predlog odklonila, saj se ni hotela vmešati v vojno z Ogrsko, hkrati pa je tudi češki kraljevski svet nasprotoval tej odločitvi.¹⁸⁷ Istega leta je bila Ana prisotna ob kralju še maja v kraju Oborniki,¹⁸⁸ julija v Nowem Korczynu, kjer je kraljevi par nekaj dni gostil obiskovalce iz Moskve,¹⁸⁹ in oktobra v Lvovu.¹⁹⁰ Čas med potovanji je po vsej verjetnosti preživela v Krakovu.

V letu 1405 se ob kraljevem paru večkrat omenja »Miclassoni Vngaro«. V marcu so skupaj preživeli tri dni v Nowem Korczynu, novembra pa so se znova srečali v Przemikówu in Nowem Korczynu.¹⁹¹ Pod zgornjim imenom se skriva ogrski palatin Nikolaj Garai in njegovo prisotnost lahko povežemo s pogajanjem med Jagielom in Sigismundom Luksemburškim. Slednji je 4. oktobra 1405 celjskemu grofu Hermanu, palatinu Nikolaju Garaiju in še petim drugim visokim državnim dostojanstvenikom izdal pooblastilo, katerega cilj je bila sklenitev sporazuma s poljskim kraljem in preprečitev češko-poljskega zavezništva.¹⁹² Vsebina sporazuma ni znana in niti ni nujno, da je do njega dejansko prišlo, a zagotovo so potekala vsaj pogajanja. Na to nakazuje, da je omenjena prisotnost Nikolaja Garaija ob kraljevem paru in pismo neznane vsebine, ki ga je Jagielo v letu 1405 poslal Hermanu II. Celjskemu.¹⁹³

V literaturi se pojavljajo navedbe, da je jeseni 1405 na Poljsko kot Sigismundov odposlanec poleg Garaija prišel tudi Herman II. Celjski in hkrati obiskal svojo varovanko *Andlein*, preko katere naj bi celo poskušal vplivati na Jagiela.¹⁹⁴ Hermanova prisotnost je sicer možna, a je ni mogoče dokazati z nobenim od meni poznanih virov. Hkrati se zdi malo verjetna zaradi določila, ki ga vsebuje Sigismundovo pooblastilo z začetka oktobra – izid pogajanj je lahko sprejet tudi v primeru, da v njih sodeluje le palatin Nikolaj Garai.¹⁹⁵

Po zadnjem srečanju s Sigismundovim odposlancem se je Ana sama odpra-

¹⁸⁵ Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 45; Rutkowska, »Itineraria«, str. 65–66.

¹⁸⁶ Rach, str. 286–288; Rutkowska, *Itineraria*, str. 66.

¹⁸⁷ Maurice, *The annals of Jan Długosz*, str. 364; Dąbrowski, *Rozbiór krytyczny*, str. 71–72; Rutkowska, *Itineraria*, str. 66.

¹⁸⁸ KPozn, nr. 1838, 1850.

¹⁸⁹ Rach, str. 292–293; Duczmal, *Jogailaičiai*, str. 362.

¹⁹⁰ Gąsiorowski, *Itinerarium*, str. 45–46; Rutkowska, *Itineraria*, str. 66.

¹⁹¹ Nowy Korczyn, 7. do 9. marec 1405: Rach, 296–298; Przemików, 20. november, in Nowy Korczyn, 21. november 1405: Rach, str. 317–318; Rutkowska, *Itineraria*, str. 66.

¹⁹² Nowak, *Polityka północna*, str. 89.

¹⁹³ »Primo III flor. auri et II mrc. gr. Prag. cum literis Regis Koschikoni ad comitem Cilie.« NKMK, str. 277.

¹⁹⁴ Duczmal, *Jogailaičiai*, str. 362–263; Rudzki, *Polskie królowe*, str. 84.

¹⁹⁵ Nowak, *Polityka północna*, str. 89.

vila nazaj v prestolnico in tam verjetno preživela preostanek leta.¹⁹⁶ Za leto 1406 so podatki skopi, viri namigujejo, da je bila kraljica večino marca v Krakovu ob Jagielu, novembra pa ju skupaj najdemo v Lvovu.¹⁹⁷

Naslednje leto je Ana preživela bolj aktivno. Spomladi 1407 je nekaj časa skupaj z Jagielom in njegovo sestro Aleksandro, mazursko kneginjo, preživela v Złatoriji,¹⁹⁸ kjer so potekala pogajanja o spornih ozemljih med Poljsko in Prusijo ter trgovskih odnosih med podaniki nemškega viteškega reda in krakovskimi trgovci. V slednji zadevi je kraljica morda celo intervenirala, saj v korespondenci nemškega viteškega reda iz leta 1404 najdemo pismo, naslovljeno neposredno na Ano, ki vsebuje pritožbo pruskih trgovcev proti mestu Krakov.¹⁹⁹ Znanje nemškega jezika je kraljici v takšnih situacijah prav gotovo pomagalo – če je v njih sodelovala, je bilo to gotovo z vedenjem kralja in njegovih sodelavcev.²⁰⁰

Po omenjenem srečanju v Złatoriji se je Ana najverjetneje odpravila v Poznan, kjer je bila junija sklenjena poročna pogodba med meißenkim mejnim grofom Viljemom II. in hčerko mazovskega kneza Siemowita IV.²⁰¹ Za preostanek leta 1407 viri o Aninih potovanjih molčijo, a z Jagielom sta se zagotovo ponovno srečala v juliju, saj je bila takrat spočeta Jadviga, edina hči kraljevega para.

(Seznam virov in literature ter povzetek sledita v 2. delu razprave, ki bo objavljen v naslednji številki Zgodovinskega časopisa)

¹⁹⁶ Rach, str. 317–319; Rutkowska, *Itineraria*, str. 67.

¹⁹⁷ PomLw, str. 32, 39; Rutkowska, *Itineraria*, str. 67.

¹⁹⁸ Czacharowski, *Rola króla Władysława*, str. 51–71, 69–70.

¹⁹⁹ Regesta, nr. 788.

²⁰⁰ Rutkowska, *Itineraria*, str. 86.

²⁰¹ V virih kraljica ni neposredno omenjena, a v Poznaniu je bil prisoten njen komornik, zato lahko sklepamo, da se je slovesnosti udeležila tudi Ana. Rutkowska, *Itineraria*, str. 67.

ISSN 0350-5774

9 770350 577002

ZČ | Ljubljana | 71 | 2017 | št. 1-2 (155) | str. 1-302